Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 5 АВГУСТ, 1980 ШУ. ● № 93 (6223). ● Мах 2 кепиг.

Л. И. БРЕЖНЕВ А. КУНЬЯЛАЦА вIашагIкхетар

2 августа Крыме КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. И. Брежнев вIашагIкхийтар Португальски компарте Генеральни секретараца А. Куньялаца.

А. Куньяла дийцар Португальски компарте балхах, 1974 шера апрельски революци хиларах караг1даьккна прогрессивни хийцамаш дорадара тIадерзадаь шоаш ца кхобеш къахьегамхоша тIаухнйтача низех. Португальски халкъ чIоагIа лоIам болаш да мехкара демократически режим дIаяккха гIерта реакци юхатоха.

Л. И. Брежнева аьлар, португальски халкъа советски нахе сий ду, советски коммунисташа хьаллоац ПКП, португальски патриоташа, къахьегамхоша караг1даьккна демократически гIулакхаш дорадара тIехьа лоаттабу къовсам. Цо йовзийтар КПСС дунен халкъашта юкъера политика, иттлагIа пятилетка чакхйоалача хана беш бола болх, аргIанарча КПСС XXVI съезда кийчлулга мишта лел.

А. Куньяла белгалдир КПСС машар беза арахьара политика дунен революционни процесса, Советски Союза экономически низ чIоагIбара, советски нахьа хьал-торо дIахо айяра бокка лоархIам болаш йолга.

Новкъосташа Л. И. Брежневеи А. Куньялеи хьакхайкадир дунен халкъашта юкъера хьал тоадара а халкъашта герзаща кийчдалар сихдара керда тур качйолла гIертача империалистически агрессивни низашта духьале яра а шоашта мел могар дергда аьнна. Цуица дийза белгалдир дунен халкъашта юкъера кхохкам кIезигбара а герзаща кийчлулга сихдара довзув оттадара реальни тороаш хьакхоллара а тIаерзаь Советски Союза а кхьча социалистически мехкий а тIеххьара инициативаш Iалаьмате бокка лоархIам болаш йолга. Къаьстта лоархIаме хила езаш я Г. Шмидт Москве волаш юкъера гаьнал йоача ракетно-ядерни герза хьакъехьа переговораш е ванна Советски Союзо йоаллаь предложенеш.

Л. И. Брежневеи А. Куньялеи белгалдир дунен халкъашта юкъерча общественноста хьинар айдара, кхьча демократически низаща цхьана машаран кхохкам вIаьдбарим лайда баргбола выступленеш вIаштIехьъяхара лоархIаме хьал хилара тарра коммунистически болхлойн партей кхотаялар чIоагIлзиза даргдоацилга.

Къамаьл деш боккха мах бир социализм хьалъеча, демократия, кортамукъале, къам цийй лоIамагIа хилар, социальни прогресс бахьан доаттабеча къовсаме халкъаша доахача толамий.

Новкъостий Л. И. Брежневи А. Куньяли чIоагIа хьаллоацаш ба хIанзарча хенарча сийлахь» боккхача кхаь революционни низа — социалистически мехкашта, капиталистически пачхьалихенийй болхлой болама, къамая-кортамукъален болама юкъера вIаши цхьана леладу гIулакхаш солидарности чIоагIъелга.

ВIашагIкхийттача хьахайтар марксизма-ленинизма, пролетарски интернационализма лерда тIа КПСС-зи ПКП-енеи юкъера вежарашхI доле доттагIали вIаши цхьана леладу гIулакхаш чIоагIде шоаш кийча болга.

(ТАСС).

РЕСПУБЛИКА ФЕРМАШКА

Колхозийи совхозийи хьайбаш леладерашa хьинаре къахьег хьайбей продукци йохкара укх шера а пятилетка а планаши тIайица декхарашки кхоачаш ...

Хьайбаш хала Iангара даьхадале а соахкарчул дукхагIа шура ехкай Ачхой-Мартановски районо — 5 процент, Назрановски районо — 15 процент, Урус-Мартановски — 3 процент, Шелковской — 7 процент. ДукхагIа я Грозненскии Шалинскии районашa ехка шура а.

Малгобекски, Надтеречни, Наурски, Сунженски районашкарча боахамашa соахкарчул кIезигагIа ехкай шура.

«Грозненский», «Молочный № 1», «Назрановский», «Экажевский», «Горец», «Маяк», «Ленинский путь», «40 лет Октября», «Предгорный», «Куларинский» совхозашa, кхьча боахамашa дукхагIа ехкай шура. ХIьта «Гудермесский», «Минеральный», «Притеречный», «Гойтинский», «Джалка», «Прогресс», «60 лет Октября», «Лермонтовский», совхозашa из дукха а кIезигагIа ехкай.

КПСС XXVI съезда накъадолхаш

Нохч-ГIалгIай текстильно-галантерейни производствени объединенена чуйоагIача предприятешта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латташ хьайоагIачарех я Ляув Махьмуд Идрисович керте латтача цхьоалагIча ткацки филиала коллектив. Парте аргIанарча XXVI съезда сийна къахьегама вахте эттача филиала болхлоша ханал дукха хьалха, 17 июле, рапорт делар дерригача техннко-экономически хьонкамий ворхI бетта план кхоачашъярех. Пачхьалихен планагIа лаьрхIачул совгIа ара а хийца, мехала яьккхар 67,7 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. АссортиментагIа продукци арахецара задани а толамца кхоачашъяьй. Къахьегама овсарле лакхъяра задани — 108 процент.

Ишта къахьегаш йолча филиала коллективаа укх шера шоллагIча квартале объединенерча предприятешта юкъе яхье итогаш йича хьалхара моттиге вхчан премии хьожаеш, карара кара тела ЦIе байракх елар цуна.

Ийдархой, хьашташ диззе кхоачашдара шоай нэя кховчар ду филиала болхлоша, инженерно-технически болхлоша, култилкоша. Торгови организацешца дага а боалаш цар укх шера арахеца доладьд кердача тайпаех дола палазаш. механизированни хьисапе хьадеш дола дорожкаш. Филиале кулгацца хьадеча шии тайпара эиза тIадолча кIувсашта пачхьалхон дикала Знак еннай.

ХIаналехьа иттлагIча пятилетка заданеш кхоачашъяь итташ болхлой ба укхаза. Царех ба коммунистически къахьегами ударникаш прядильщица Конотъ Варвара Анисимовна, резчицаш Нестеренко Любовь Ивановна, Торшхоева Махьмада Лейла, мотальщица Лазаяк Нина Захаровна, кхы дукха бараш а. Царех хIаране 135 процентал тIехьа кхоачашъяц шоай смени нормаш.

СУРТА ТIА: прядильщица В. Конотъ. Н. ПЛИЕВА сурт.

ДИКА ХОАМАШ

«Старогрознефть» НГДУ коллективо доккхий декхараш тIайицад парте аргIанарча XXVI съезда сийлекца накъаяхара. Уж хаьна хьалха кхоачашдара ерригa шоай торонаш сарцагIъьхача управлене мехкдаьттахоша тIеххоачашъьй дерригача технико-экономически хьонкамий ворхI бетта задани. ПятIахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа даьккхад цар 12400 тонн мехкдаьтта, хIаьта заданел совгIа мехала яьккхай 361 эзар сом мах бола товарни продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра тIайица хилна декхараш а толамца кхоачашдем да.

Правлене яьржача яхье хьалха латташ хьайоагIача Дешин Валентин Александровича кулгалдеча йоьалагIча цеха коллективо яханча совгIа эгаре дукхагIа мехкдаьтта даьккхад.

* * *

КПСС XXVI съезда сийна къахьегаш ба «Октябрьнефть» НГДУ мехкдаьттахой. Массадолча производственни технико-экономически хьонкамий ворхI бетта план тIеххоачашъьй цар. ПланагIа лаьрхIачул совгIа даьккхад 2 эзар тоннаь тIех «Iаьржа дошув». Къахьегама овсарле лакхъяра задани 100,2 процент кхоачаш а я, ва лакхъяра чотагIа даьккхад планал совгIа мел даьккха мехкдаьтта. ВорхI бетта заданел совгIа цар мехкала яьккхай 32 эзар сом мах бола товарни продукци.

Массаоа а санна пятилетка тIеххьарча шера а социалистически яхье хьалха латташ я Кравцанж Клим Валесановч керте латтача мехкдаьтта доахача цхьоалагIча цеха коллектив. ВорхI бетта планал совгIа духьал цо ше даьккхад 1360 тонн мехкдаьтта.

* * *

«Грознефтеоргсинтез» производственни объединене чуйоагIача предприятешта юкъе яьржача яхье иттлагIча пятилетки тIеххьарча шера хьалха латташ хьайоагIарех ца1 я СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода коллектив. ВорхI бетта планал совгIа цо арахийцай 612 эзар сома мехьа тайп-тайпара химически продукци. Предприяте ерригa арахецача продукцех 78 процент яр пачхьалхкен дикала Знак йолаш я.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Мишта кхоачашду социалистически декхараш

КОММУНИСТИЙ ХЬИНАР МАССАНАХЬА ДIАКХОАЧ

Ялат цхьоагIонца чуийца дальлар «Шалинский» совхозе. Хьувкъам чуэца техника дика кийчъярах, кхоачам хилла механизаторий кадраш вIашагIтохарах, механизаторашта культурно-бытовой хьашташ вIаштIехьдахарах хьахинаб из толам. Укх шера 17 июне совхоза хьайийлача партийни собране дийцар «Гурахьа дIадийна ка бола ялат чуэцара 1980 шера техника кийча хилари партийни организаце декхараши яха доаш». ЧIоагIийр ялат чуэцача хана бергболча массово-политически, организационни балха мероприятеш, ханна йола партийни группаш, халкъа тIахьожама посташ.

Механизаторашта, совхоза берригача къахьегамхошта хьалхашка оттадир лоацача хана хьувкъам чуийце баккхара декхар. Цу гIулакха совхозе вIашагIъеллар ханна йолча партийни, комсомольски группаша, халкъа тIахьожамхой группаша, посташа болх беш йола ялат чуэцара транспортни комплекс. Коммунисташ керте эттар хьувкъам чуэцара чоалхане а бехктокхаме а болча балха. Цудухьа укх деношка толамца чакхдаьлар «Шалинский» откормочни совхоза кIи-марса балхаш.

Хьалхарча дийнахьа дена хьинаре къахьегаш чакхваьлар коммунист комбайнер Абдулаев Саламу. ХIара дена 45—56 тонн оардаш дерригa а 659 тонн ялат аьрдар цо. ХIанз С. Абдулаев, А. Висаев, М. Асаев «Московский» совхоза гIо деш ба.

Совхоза отделене партийни группашта керте эттар коммунисташ Ю. Дудуркаеви Л.-А. Юсупови. Цудухьа ховкха толам баьккхаб отделене. ПланагIа 21. социалистически декхарегIа 28 центнер чуэца дезача метте 308 гектарах хIаране тIара 37,5 центнер чуденад гурахьа дIадийна кIа. ХIаьта 240 гектарах хIаране тIара 32,7 центнер чубенаб гурахьа дIабийна мукх. Еррига совхоз чулоацаш аьлча, планал дикa дукхагIа а даьен 1653 гектарах хIаране тIара 30,8 центнер чуйицад гурахьа дIадийна кIа. Ялат чуэцача кулгалдеш яр отделеней управляющаш Ю. Дудуркаев, А. Алавдинов, иштта кхылола балхаш деш бола Л.-А. Юсупов, М. Нулаев, И. Даргаев, П. Исаков, И. Амерсултанов, Х. Ахмедов, кхыбараща дакъа доацеш йола кIи-марса штаб.

Штабе болх беш хилар ялата дикала, техникана доадара, социалистически яхь вIаштIехьъяккхара, массово-политически болх бара тIахьожам лоаттабу оперативни группаш. Денна болх чакхбаьккхачул тIехьагIа итогаш йора социалистически яхье. Цудухьа мел ялат хьеккад, аьрдад, гектаре тIара мел доал ха торо хулар дирекцей партийни организацей. Из бахьан долаш де дезачул хоадам бе вIаштIехьдоалар. Ялат чуэца доладьча деношка касарах улла мукх оардаш дукха боара. Из кхоачамбоацар халкъа тIахьожамхоша дучаданкхарах цу сахьате де дезар дир кхы цу тайпара гIалат хургдоацаш.

ВIаши новкъостал деш, балха опыт дIа-юха эцаш, хьувкъама кхела бехктокхам лакха хеташ болх бора тха механизатораша. Звеноштa йийкъар ерригa 9 комбайн. Ялат чуэцара балхаш доацача хана чакхдахара боккхача лоархIаме хилар технически служба. Цахаддаш комбайнашта уллув хулар шоай сварка еча аппаратеца мастераш-наладчикаш И. Бойчев, А. Межидов. Заправка, ремонт, технически хьажар, дерригa кхы мел дар кхай тIа дора.

Партийни организацей, партийни группай, халкъа тIахьожама группай, постий, агитаторий, политинформаторий, лекторий ерригa уйла тIайхийтаяр ялат чуэцача социалистически яхь вIаштIехьъяккхара дешашта.

КIи-марса ерригача участкашта партийни влияни хилийтара хур-могар дир дирекце, партийни организаце, профсоюза, комсомола комитеташа. Укх шера 17 лекци йийшай тха лектораша КПСС ЦК июньски (1980 ш.) Пленума материалех. Иштта агитаторийи 19. политинформаторашa 9 беседа яьй тайп-тайпарча темех. Цу балха дизза дакъа лоацаш хилар С. Энгласова, Г. Исакова, Р. Батаев, А. Берсанов, Х. Ахмидов кхыбараш. Ялат чуэцара балхаш сихденнача деношка цар шоай беседашка дIайовзийтар дикагIболча комбайнерий С. Абдулаева, А. Висаева, М. Асаева, Ю. Федорова, кхычар бола опыт.

ДикагIбоача комбайнераштеи шофераштеи дIателар карара кара тела цIе вымпелаш, арахецар хьалха латтарашa тIехьабисараши белгалбоаха молнеш. Массехкаьзза котало яьккхар А. Висаевеи С. Абдулаевеи. Дукха мах вIашагIкхийтача моттиге ялат чуэцача хьалхе яьккхарашта дIаелар дирекце, парткома, профсоюзен комсомолен комитетий сийлен грамоташ. Уж дIаелар социалистически яхье итогех хьалхара моттиг яьккхача вежарашта С. Абдулаевнеи Я. Абдулаевнеи. Хьалхарчоа 229 сом, шоллагIчоа 149 сом, А. Висаевна 189 сом, Ю. Федоровна 136 сом делар. Дика болх бераx 100 сомага кхоачаш ахча делар электросварщикашта И. Бойчевнеи А. Межидовнеи.

1980 шера хьувкъам сиха а ца бойташ а чуэцара берригa организаторски, массово-политически болх тIаберзабеш яр совхоза парткоми администраци. Цудухьа тахан тешшаме ала йиш йолаш а да, «Шалинский» совхоза къахьегамхошта хьалхашка лаьтта декхараш толамца кхоачашдаьд. Ялаташ кхедара йола иттлагIча пятилетка халкъа боахама планаши социалистически декхараши 1979 шера ханал хьалха кхоачашдийр. Иштта иттлагIча пятилетка планаш укх шера 1 июле кхоачашдийр хьайбаш леладераша я. ХIанз цхьайтталагIча пятилетка чотах болх беш ба «Шалинский» совхоза къахьегамхой.

А. ЧИНТАЕВ, совхоза парткома секретарь.

Продукци алсамйоаккхаш

КПСС ЦК июньски (1980 ш.) Пленума сопамаша дог айлаь, толамца хьувкъам чуийцар тха колхоза ялат кхедераша. Цу гIулакха дукха кхетама а организаторски а болх бир парткомо, колхоза правлене, специалисташа. Хьувкъам чуэцара план отта а яь, хIаранча дIайовзийтар, ялат чуэцаш боахкачар белам совбаккхара моральни а материальни а хьалаш къоастадир. Хьувкъам чуэцара кулгалдергдолаш штаб вIашагIъеллар, из хIара дийнахьа хьожар балхаш мишта чехкдоах.

«Хьувкъам-80» чуэца болха механизатораш торжественно накъабаьхар. Колхоза правлене парткомеци профкомаци цхьана иштта беча болхо ялат кхедерий дог айдир. Цар ха ца къовсаш хьинаре болх бора. Хьувкъам чуэца болабеннача хьалхарча кхаь дийнахьа 1100 гектара тIа гурахьа дIабийна мукх хьа а хьекха касарех Iоьллар. Цу деношка белгалбаьнна къахьегаш хилар комбайнераш Степанов Петр, Жужлев Михаил, Неймет Валентина, Элемханов Шамхан. Царех хIаране тIеххоачашйора дийнахьара нормаш. Иштта дика болх беш хилар тракторист Абубакаров Хьусен.

Тха дукхагIа йола эшпажаш делалаша лелаеш яр. Масала, дукхьашха комбайна штурвал бе еллача Арсанов ЯрагIен Арсанова ПаьтIаматен 311 гектара тIара ялат хьекха касарех Iоьллар.

Хьувкъам чуэцача шерра социалистически яхь яьржаяв. Массово-политически болх чакхбоахача группо хIара денна яхьа итогаш йора. Котало яьккхачарна карара кара тела цIе байракхаш тедар, парткома, профкома, правлене цIерагIа телеграммаш телар.

Хьувкъам чуэцача чIоагIа новкъостал дир тхона «Чечингстройтранс» объединене № 1, № 5 йолча гаражашкарча шофераша.

Механизатораша, кхаш леладераша, шофераша хьийга къа зехьа довзар. Боахамо укх шера 8 эзар тонн ялат чуийцар. Пачхьалкхенга ва бола ялат дохкара план тIехкхоачаш а еш, фуна лаьрхIа ялат дIаоттадаьд.

ХIанз колхозе чуэцаш латт баьцадарааш, сом. Баьцадарааш дIадийнад 60 гектара тIа. Уж леладеча бригадава кулгалдеш я опыт йола Сигута Лидия Васильевна. ПланагIа пачхьалкхенга 1000 тонн мара дохка ца делача, бригадо дош деннад 1500 тонн баьцадарааш дохка. Хьагучох дика хьувкъам ба кхебеш латтар. Кабуца, наркашта, помидорашта деннеи бусе хий дехк оаха.

Баьцадарааштa хий дехкача хьинаре къахьегаш ва опыт йола моторист Т. Д. Бакуленко. Шин насосни станце тIа болх а беш, хIара дийнахьа цо 200 процент кхоачашъю план.

Укх деношка шортта баьцадарааш чуэцаш латт. ХIара дийнахьа 140—150 сар хул колхоза кхашка. Укхаза дика болх беш я звеньевойща Е. Е. Черновас, КПСС членалла кандидата Д. Рашидовас, кхычар кулгалду звенош. Таханарча дийнахьа колхоза кхаш леладераша пачхьалкхенга 210 тонн баьцадарааш дехкад.

Баьцадарааш чуэцача дика новкъостал ду Первомайски юкъерча школерча дешархоша. Къаьстта дика къахьегаш я кIослагIча классера йоIигаш: Кикотъ Оля, Светлова Iар дикарий Верен Анен.

Дукха болх ба совий бешамашка беш латтар а. Укх шерара бIаьстий а ахка а аьттув болаш даш сом кхебара. Мел дукха халонаш яле а, план кхоачашъяра тIабийрав къахьегаш ба М. Черниковаси Р. Целовальниковаси кулгалдеча бригадашкара колхозхой. Сонкха пачхьалкхенга сом бохкара план цар 104 процент кхоачашйир. Укх шера 1600 тонн сом бохка безаш ба колхозхой, из а йиза кхоачашъе лаьрхIад цар.

Иштта дукха балхаш даьд доакъар Iалашдара а. ПланагIа 1500 тонн Iалашъе езача, 2057 тонн сенаж Iалашъяьй. Йол 2690 тонн, чуйоллаш латт силос, хIаналехьа из 2,5 эзар тонн Iалашъяьй.

Доакъар Iалашдеча хьалха латт коммунисташ.

Тахан боахама къахьегамхошa юртбоахама продукци йохкара план толамца кхоачаш а еш, даьхача толамашца накъабаха дага ба КПСС XXVI съезда.

Ф. СУХАЧЕВ, Грозненски района «1 Мая» цIерагIча колхоза парткома секретарь.

ЯХЬ А ЙОАРЖАЯЬ

Дикача хьонкамашца КПСС XXVI съезда накъабахара хьинар ца кходеш къахьегаш боахк Грозненски района Ленина цIерагIча колхоза хьайбаш леладераш. Укх шера дIабахача ворхI бетта 1657 тонн шура ехкай цар пачхьалкхенга, шоай план 102,7 процент кхоачаш а еш. ХIаьта цу юкъа колхозхоша ехкача шурех еэткъа процент цхьоалагIча сортах я. ДIадахача шера ворхI бетта ехкачул шоазткъа тонн дукхагIа я укх шера цар ехка шура, хIаьта ткъаь пхиъ процент дукхагIа я цхьоалагIча сортах ехкар.

Уж толамаш доахача къаьстта хьинаре къахьийгад Тимаев Муслима кулгалдеча № 2 йолча бригадерча хьайбаш леладераша. ПланагIа 1575 килограмм йолаш цар хIара Iаттагара ворхI бетта 1758 килограмм шура яьккхай, колхоза хьайбаш леладерашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг а йоаккхаш. ХIаьта Умаров Салгире кулгалдеча № 1 йолча бригадера бараша яьккхар 1614 килограмм я.

ХЬАЛХАРЧА МУГIАРАШКА

Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача В. И. Ленина цIерагIча завода ЦЗЛ (центральни заводской лабораторе) цехкоме июль бетта «ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа леладьча социалистически яхьа итогаш ювцача хана, комитета берригача членаша котъаьннарг лаьрхIар ЦЗЛ цхьоалагIча товарни отдела (начальник Л. К. Карасько) коллектив.

Дикала Знакаца белгалдаьккхад химика Антонина Михайловна Бугаинина бригаде хIара балха ди. Чакхъьхача сменай тIехдина мах бара процент 93,4 хилар, хIаьта цун маIан фуд аьлча, бетта 22 вахтах 21 тIехдика хинай. Шийи ханнахьеи дикеи чакхбаьккхаб тIахьожам, кхом беш дIаахийтай реагенташ, реактиваш, мадарра аьлча нагахьа пхьегIа йохаяьяц.

Кхычарчул дикагIа къахьийгад лаборанташа Р. И. Омельяненкоси Л. П. Гостевеи, царгара хьонхам эцаш ба ЦЗЛ № 1 йолча отдела берригa къахьегамхой.

Парте XXVI съезда бахама боагIара накъабахар духьа, 10-ча пятилетка планаш ханал хьалха кхоачашъяр духьа леладеча социалистически яхье хьалха ба кхоалагIча крекингови отдела (начальник Н. Ф. Чесалова) болхлой. Яь анализаш тIехдика а йолаш хьинарерча къахьегама хьонхамаш гойт лаборанташа Л. Н. Щадринас, Л. И. Лазаренкос, С. С. Сулейманова.

№ 3 йолча отдела июль бетта къахьегамаа дисциплина толхаль моттиг хиннаяц. Бlаь процент шоай метта лелаьй контрольни нормаш, лакхача боараме я цIи ялара духьалара мероприятеши кхерамзлен техникеи. Укхаза дика ка а йоалаш юкъейоалаьй мехкдаьтта продуктай керда анализаша ГОСТ-аша, шин лабораткала кхы тIа а Iомалаьй анализа керда методаш. Хьачу а енна производствана юкъейихьай рационализаторски 2 предложени, шера декхарегIа 3 хила езача метте.

ХIара квартале з ах шера итогегIа а В. И. Ленина цIерагIча ГНПЗ ЦЗЛ-е белгалвоаккх къахьегам лорабарген кхерамзлен техникегех хьожача котъаьннар. ШоллагIча кварталеи цу гIулакха дикагIа лаьрхIай ЦЗЛ исследовательски отдел (начальник Б. С. Каганер). ДукхагIа белгалбаьннарех а лоархIаш цIераш йоах укхаза лаборантий В. В. Лбочкинай, Л. С. Колтуновай, Т. Н. Басовой.

Укхаза цхьаккха моттиг хиннаяц кхерамзлен техника толхаль, хан-хашнахьа чакхйоах цIи ялара духьалара мероприятеш. Отдела рационализатораша хьачу а енна чанхъьяккхай къахьегам лорабелга тоадара тIаерзаьь массехк предложени.

А. ГАДАБОРШЕВ.

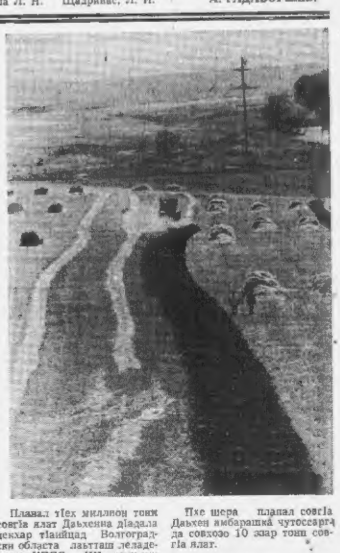

Планал тIех миллион тонн совгIа ялат Даьхенна дIадала декхар тIайийцад Волгоградски области лаьтташ леладераша. КПСС ЦК июньски (1980 ш.) Пленума решенешта диззача гIуланхаца жоп а луш, хьинаре къахьег «Себряковский» совхоза уборочно-транспортни комплекса коллективо. Дийнахьа а бус а болх бу агрегаташа. Къахьегама овсарле чIоагIа лакхъяьй экипажаша.

Пхе шера планал совгIа Даьхен амбарашка чутоссаргда совхозо 10 эзар тонн совгIа ялат.

СУРТА ТIА: хьекха касарагIа улла кIа хьалъэцаши оардаши латт совхоза кхашка. Комбайнашта тIеххьа болх дIабоалабу лаьтта оахарча агрегаташа.

В. КОЖЕВНИКОВА сурт. ТАСС фотохроника.

КАГИРХОЙ ХЬИНАРИ САКХЕТАМИ ЛАКХБУ

«Идеологически, политико-кхетама болх дӀахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам ларде а дувцаш, дикка балхаш даьд комсомольски организаце болх беш болча кагирхой марксистско - ленински образоване гӀулакх тоадара. Политически дешара чулоацам къоастабир дукхача даьхье В. И. Ленин ваь 110 шу дизарах КПСС XXVI съездан кийчо яра лелаво.

Промышленни предприятешка, учреждеҭешка, гӀишлош еча болх беш яр 5300 дӀамита саги йоӀи чулоацаш хинна 340 кружоки семинари.

Хьадда гӀулакхаш даьд комсомольски организацеша кагийча наьхей мехкарийн экономически образовани дӀахо эргалькхха тоаяра, плане заданеш социалистически денкараши кхоачашдаре къона къахьегамхой берцагӀоахачара. ЛадувгӀараш тӀа эггара дикагӀа йола доал дара методаш Ӏомаечара цу дешара лоархӀам лакхбара. «Экономически знаней» а «Социализмен къахьегамей» а кружокашка, экономически образоване школашка къонача къахьегамхоша Ӏомайир парте экономически политика, доал дара ленински принципаш. Кагирхой политически экономически дешара эффективность лакхъяра тӀо дир Еррнгсоюзни Ленински зачетой Еррнгсоюзни Ленински поверкой.

Партийни организацеша даим йоакко яр бахьан долаш товелар пропагандистски кадрай состав. 95,9 процент бола пропагандисташ парте членаши членалла кандидаташи бар, 90,7 процент бар лакхерех кхоачеш лакхера йоаци образовани йолаш, царех дукха бараш предприятейн боахамийн кулгалхойи керттера специалисташи бар. цар хьинаре дакъа лоаи «Пропагандисто — пятилеткана» яхача боламе. 138 саг ва шо-шоай творчески планех болх беш.

Дешара шу толаме чакхдалара гӀо дир В. И. Ленин ваь 110 шу дизара хетаьча пропагандистийн ладувгӀарийн рефератий Еррнгсоюзни конкурсо. ХьинарегӀа бе яьлар болх комсомольски политически экономически дешара методически советаш. ЧӀоагӀа теркам тӀабохийтар советаша къонача пропагандисташта, царна гӀо дора занятешта кийчбала, дикагӀа бола пропагандисташ а кхуллаш хьокхаме занятеш йора. цуи приемаши методаши занятй яьлча кхоачаш а юкъацаш. Комсомольски экономически дешара системана хьинаре юкъенхуьар Ленински урокаш, рефератащ кийчъяр, практически занятеш, теоретически Ӏилма-технически конференцеш санна йола шоаш дика хилар гучадаьна формаш.

1979 шера ноябрь бетта чакхъяьккхар «Идеологически, политико - кхетама болх дӀахо тоабарах» болча КПСС ЦК соцамо дӀадехарашка хьежжа комсомольски экономически дешара эффективность лакхъяра наькъаши методаши» яхача темах города пропагандистий методически конференци.

Еррнгача кружокашкей семинарашкей лаьрхӀа хиннача совгӀа занятеш хилар «В. И. Ленин ваь 110 шу дизарах» бола КПСС ЦК соцами КПСС ЦК ноябрьски (1979 шера) Пленума решенеши Ӏомаяра хетаяь. Дика вӀаштӀехьъяьккха, ладувгӀараша хьинаре дакъа а лоацаш чакхдаьлар еррнгача комсомольски кружокашкей семинарашкей «Ленина гӀулакх дахаш а толамаш доахаш а да» аьнна хинна Ленински урок. Лакхача идейно-теоретически методически боцараме чакхъяьлар занятеш В. И. Ленина цӀерагӀча ГНПЗ, Заводской райоиерча производственно - товарни контора, «Старогрознефть» НГДУ «СевКавНИПИнефть» института, дукхача кхыча предприятей комсомольски организацешка.

Дахача дешара шера 1000 ладувгӀар комсомоле хьайнар, 150 совгӀа саг КПСС членалла вахийта могаваьв, 8360 саг ва ладувгӀараштa юкъе коммунистически къахьегама ударник яха цӀи ена.

Комсомольски кагирхойн политически дешар вӀаштӀехьдоаккхача, чакхдоаккхача Ӏалашмате боккха лоархӀам болаш ва пропагандист. хӀана аьлча из ва къонача коммунизм хьалъетоа саг хила гӀо дер. хӀара эзмигача сага коммунистически идеалаш бахьан къовсам лоаттабе кийча хургволаш. Ленина воскеташта даим тешаме хургволаш кхетом лур.

ПхелагӀа шу да «СевКавНИПИнефть» пропагандист новкъост В. В. Назаров кагирхошта кхетам луш вола. «Пропогандисто пятилеткана» яхача болама юкъе а ваха, шийтворчески планагӀа болх а беш лакхача идейно-теоретически боараме дийцад дешара шера КПСС теорехи политикаши, ладувгӀарий общественно - политически къахьегамей хьинар айдара деша даим йоакко а еш.

ЧӀоагӀа лоархӀаме хет пропагандиста саг ханнахьа хьалладар. цийга фу дулургда ха цун торо хилийтар. Из дилла а гӀерт ладувгӀараштa уллув хила, кийча ва гӀо де, саг хьаллаяа.

Виктор Борисовича даим зув хӀира ладувгӀар. цун оамалах кхет.

Комсомольски политически дешара системе дакъа лоацарий кхычара юхера башхало а цар общественно - политически хьинар доккха хилар. 90 процент бараш общественни болх беш ба царех. дукхагӀа бараш рационализаце дакъа лоацаш ба.

Амма комсомольций политически экономически дешар вӀаштӀехьдоаккха хоадам боцаш дола кхоачамбоацараш а да. Дукхача комсомольски организацешка лоха ба занятей теоретически а методически а боарам, чакхъяьнначул тӀехьагӀа цар хьакъехьа къамаьлаш а деш хьайилла занятеш хилац. эсала латт практически занятей метод юкъехахьара гӀулакх, занятеш ца хулаш тӀехьайоахаши моттигаш хул. Каст-каста ца хулаш юсар занятеш Ленински Октябрьски районашка.

Даннеша хьахьокх, политзанятешка ладувгӀараш хьаахари ца ахари дукхача факторашца дувзадена хилар. Царех цхьаяраш объективни я: «Скользящий балха график», заводе мероприятеш дукха хилар, и. кх. дӀ. Вокхаш цӀена субъективни я: занятеш эсало хеталуш хилар. Цунна теркам тӀабахийта беза комсомольски балхахошей пропагандисташей.

Цхьа эзар совгӀа комсомолец ва городе юкъарча образоване а политически а дешара цхьаина а форма чу ца лоацаш. Политически дешаре чуззадиц союза юкъебоацача кагирхой дукха а доккхагӀа дола дакъа.

Геттара эсала дегӀайоагӀа комсомольски политически дешара сеть гӀишлошъеча, транспорте, ваха эша гӀулакхаш деча сфере. хӀаьта иштта кӀезига нах болча предприятешка.

Комсомольски комитеташа кхоачам болаш теркам тӀаахийтац пропагандистий балха дикалла. Леннеі. докладий темаш дилла а хилац кагирхой аудиторена эшшача тайпара, хӀаьта цар чулоацам а массаза а хилац теоретически боарам хила беззача тайпара болаш.

Дика йоацаш я е факт: занятешка дилла а къамаьлаш ду ладувгӀарех 5 процент болча кагийча нахех мехкарашеп. ЛадувгӀарех нийсса ахавеша вӀалла дакъа а лацац тема юцача юкъе. 40 процент болча кагирхоша наггахьа мара дац занятешка къамаьлаш.

Райкомаша, юкъаьнцарча комсомольски организацеша. хӀанзэс а шерра болабаьб 1980—1981 дешара шера йолча комсомольски политически экономически дешара сета комплектаци яра болх. чӀоагӀа теркам тӀабахийта анализ а ю. юкъера а ерзаю кружокий балха дика опыт, кагирхой марксистско - ленински образовани дӀахо эргалькхха тоаяра тӀадерзадаь балхаш ду. Кагийча наьхей мехкарийн общественно-политически къахьегамен хьинар айдара, иттлагӀа пятилетка толамца кхоачашъяра а КПСС XXVI съезда толамца наькъабахара а уж оарцагӀбахара де дезараш белгалдоах.

М. ДЕНИЕВ,
ВЛКСМ Грозненски горкома шоллагӀа секретара.

МОЛДАВСКИ ССР. Ткъо шу совгӀа ха я «Волна» яхача производственни объединене «Электроточприбор» яхача заводе болх беш Ботезат Иван Федорович вола. Дика профессиональни кийчо, йоккха организаторски опыт хиларо торо хулийт из керте латтача слесарий бригада масса хана производственни заданеш тӀехкхоачашъе, тӀехдика продукци арахеца.

Иван Федорович тӀатеӀа а къахьегама лакха овсарле йолаш а болх беш, общественни вахаре хьинаре дакъа лоацаш хилар бахьан долаш «Волна» яхача объединене къахьегама. коллективе меттел республика къахьегамхошта юкъе а чӀоагӀа лоархӀаши сийдеши ва. Молдавски ССР Лаьрхехьарча Совета депутат ва из.

СУРТА ТӀА: Социалистически Къахьегама Турпал И. Ф. Ботезат къонача болхлошца къамаьл деш воал.

А. СИМАНОВСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

КУЛЬТУРА БОЛХЛО

Сай зарисовна дӀайолае безам ба са, общество декхарийла я массе оагӀорахьара дегӀабаьхке. кийчбаь бола нах, массадола хӀама де ховш бола нах хьалхкебе яхача В. И. Ленина дешаца.

Уж дешаш шоаш ма дарра ала доагӀаш да Горчханов Исмейлий Анатолех, Петропавловскерча берий музыкальни школа директорах. Дукха хӀама ца эшшаш ткъо шу да сона Исмейлий Анатолий вовза, хӀаьта а цецваккха со цун дарованей дукхало, духь-духьачи цун хьаштий тайпаша. Из ва музыкант, дирижер, композитор, дика организатори администратори, цунна дика довз музыкальни истори. Уж хинна Ӏац цунна ховшдараш. Хетадела тарлу, сенна еза уйжал творчески уйлаш, дикагӀа децарий-хьогӀ фуннагӀа ийца а керттера цхьа хӀама кара а ийца Ӏийча? Да е дац аьнна цхьан дешаца дала йиш йолаш дац цу хиттара жоп. Сона хетаргахьа, цу гӀулакхах кхетара дикагӀа хургда вай лоаца цун творчески биографи йийцача. цун къахьегама вахар дайзача.

Цун къахьегама никъ болабенна дукха ха я. 25 шу совгӀа ха хила еза из. Цу новкъа хьалхара гӀа баьккхаб цо Казахстане (дагадоххарагӀа аьлча, цига цунна синай «БайкараберзабарагӀа» яха медаль).

1958 шера деиз тахкнара ди тӀакхиччалца йолча хана вай республика культурни искусствани учреждененка болх беш хьавоагӀа из. Из болх дӀаболабаьб цо Наьсарен района ДК художественни кулгалхо волаш. Волавелар хьинаре, творчески, берига низ це каралаьдача гӀулакха дӀа а телаш. Дукиха бӀаьи километраш яьй цо агитбригадана юкъе дакъа лоацаш хиннача шийн кружковцашца цхьана гӀаш а йолхача хӀамаш тӀа хуьшаш а. Дукха хулар цо де дезараш хинорденн лакха, эстради миниатюраш гойта, вокальни, художественни дешара, хьымоттел. халхарий а номераш кийчъе. Художественни кулгалхо яхар универсальни гӀулакх да, хӀаьта Анатолий цунна везача бесса саг а вар. Иштта хиннадале а, цо кхетадора, шийна деррига а хӀамаш ховш ца хилар, ший Ӏомаде, довза дезараш дукха хилар. Цудухьа из знанешка кхача гӀертар, шийна нийслуча еррнгача торонех, мукъача ханах пайда а эцаш. Цун дешар латтар семинарех, культбалхахой курсех, наьха опытах.

1961 шера цо йистеьяккхар культпросветучилища оркестрови отделени. Цул тӀехьагӀа дӀайийцар из халкъа творчества Республиканаски цӀен воккхагӀа волча методиста гӀулакха тӀа.

Укхаза дӀайолалу цун къахьегама вахара керда из раьза вола этап. Ший практически балха йоккхача опытах, теоретически знанеех пайдаэц цо республика районашка художественни коллективаш хьаяра а йолаш яраш чӀоагӀъяра я. ЧӀоагӀа хьинар долаш волча Исмейлий Анатолена гоьта бе методически балха гом. Из даим тӀанхувш ва практически балха. Цул совгӀа, дика ховш да наха гӀо де, хьехам бала безаш воли саг ше дукха ховш хила везилга. Цудухьа ПТУ-6 вӀашагӀйоахи цо хоровойи вокальни коллективаш. Цо кулгалдеча коллективаша совгӀаташ дала дезаш йола моттигаш йоах хьажарашкеи конкурсашкеи. Укхаза дӀаволалу Исмейлий Анатолий самодеятельни композитора балхаш де. ГӀалгӀай халкъа музыка дика йовзаш волча новкъоста Горчханова дукха балхаш ду хӀанзарча ханага хьежжа йола музыкальни произведенеш хьаяра. Ховш да. гӀалгӀай музыкальни искусства хьакъехьара моллагӀа дика балхаш мел лоархӀаме да. Цудухьа геттара дика да С. Чахкиева дешаех цо даь иллеш ер шу долалуш халкъа творчества ЦӀагӀа творчески сайре йолаш ладувгӀаш хиннараша сов дика тӀацар.

1978 шера деиз Петропавловски яхача станица берий музыкальни школа директор ва А. И. Горчханов. Укхаза хьагойтар цо ше дика кулгалхо, хьинаре организатор, маькара хозяйственник хилар. Ше цига даьккхача шиш шера цун вӀаштӀехьдаьннад станице музыкальни школана керда здани хьалъяйта. В. И. Ленина цӀерагӀча колхоза механизаторий, моттигерча интеллигентий бӀаь гаргга бер да укхаза музыка Ӏомбеш.

Горчханов Анатолех дола дувцар дизза да ала йиш йолаш хургдацар цо стихаш а язъеш хилар ца хьоахадича. Из ше-м, баьъдар аьлча, тӀеравац ший поэтически балхах дувца. из цо башха хойташ хӀама а дац. амма ала дезаш да, уж дега тӀера язъаь а литературно - художественни боарам тоъал лакха болаш а хилар.

Дилла я кердачоа тӀакхуеш, ший профессиональни а юкъерча а образоване боарам лакхбе гӀерташ хилар — А. И. Горчханова творчески сибата белгало. Из заочно дешаш ва Краснодарерча культура институте. Лакхерча дешара заведене шеко йоацаш кхы а лакхъергъа цун кулгалдара а творчески а балхий говзал.

— Анатолий — безаме, вахапа тарлуш. дика саг. Цунна вӀоаргга довз истори, дика кхетаду цо дунен халкъашта юкъерча вахарах дола дешаш. Массаза а чӀоагӀа тоьм хул цунна вӀашагӀкхийтача, къамаьл дича.

Т. БОГАТЫРЕВ,
культпросветучилища хьехархо.

ДӀаяхача заман тӀехьадисача гӀулакхашца — къовсам

САГ ВОНГА КХОАЧАВУ ӀАЬДАЛАШ

Советски Ӏаьдало тӀаийцача эггара хьалхарча законех дар кхалсаг маӀача сага санна бокъонаш йолаш йолга хьакхайкадаь закон. ХӀаьта цар бокъонаш ходам болаш белгалъяьхай СССР кердача Конституце 35 статья тӀа.

Бакъда, В. И. Ленина шийхана белгалдаьккха ма хилара «ЗаконагӀа цхьаьарра бокъонаш хилар вахаре а царга нийсхо кхачай яхилга дац». Цунга хьежжа хӀанз а кхалсаг бокъонца паргӀата лаьнай ала йиш йолаш дац вай. Цхьацахахьа тиха а тӀехьа гучадувлаш да кхалнаьна. къаьстта вайнахчарца заманца тарлургдоаца, эокий гӀулакхаш деладеш хилар. Царех да иилагӀа йолаш саг йоалаяр. кхелета йийгаш маьре кхуьлар, маьре йодача сагах урдош дахар, кӀала сесаг йоллаша а кхы тӀа а саг йоалаяр санна дола обществана духьаларв зуламе гӀулакхаш.

Урлув вахара мопальни Ӏотнъам баь ца Ӏеш чӀоагӀа материальни Ӏазац гӀалужаду саг йоалаеча зӀамигача саги. ХӀаьта из ца хилар бахьан долаш цхьана бахаре хийла вӀашагӀкхета ца могаш бисеб шоайла безаш бола кагий нахи мехкарийи. Бакъда, белгалдаькка доагӀа из деррига тӀехьадисача гӀулакхашца керттӀа къовсам ца лоатта беча. хӀаьта кагий нах шоаш царех кӀалхарбовла низи денали дӀа да кхоачаш болча моттигашка мара нийслуш ца хилар. ХӀаьта из тайпа хӀама хилча шоашта цхьаккха кӀама гунахьа доацаш санна Ӏеш хул цхьайола комсомольски общественни организацеш.

Рошни-Чу ваха волча Табалаев Ӏабдуллас 1520 сома мах бир шийн яӀий с. вешта аьлча, цхьа-эзар сом ахча, цхьа устагӀе, шенара галиф, шинъ кримпленови отрез, кхы дола товараш дьхар цунах. Цу юртара Джемалдинова Байсари раьза хиннай лакхе белгал мел яьккха хӀама шийн воӀа доалдеча пускалах цунга дӀаяла. Мах баь даьлар. Бакъда, керда дезал хьам хилалзар. ГӀулакх хьалар урдув деннараштеи из дӀайицараштеи Урус - Мартановски районни халкъа судо суд а еш.

Моттигера тӀехьадиса гӀулакхаш хьаллувцар бахьан долаш кхы докхагӀа дола зуламаш дарга уж дӀакхоачийеш йола моттигеш а хиннай. Гудермесски районерча бехархошь А. Боршикоэси С. Эдисултановен шоаш дика мекха бехе болаш лаьй ширдьннача гӀулакхех пайда эца лаьрхӀар. Саг йоалайнна волча Борщиковна кагехха сиха нускал лаха лаьрхӀар цар.

ТӀаккха Майртупа дийнахьа дилкьа ха йолча хана хьайоагӀаш йолча баркӀлагӀча класса дешархочох К. бӀарг кхеттави а тӀахнйтта из йоданъ хьунагӀа дӀайигей цар. Эдисултанов царна цӀа кийчде вахача кюъя Борщикова урс тӀа а оттадаь хьувзаьй из.

Геттара кхераме дола из зулам дарах Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаьрхехьарча судо йоагӀаш йола суд яьй Борщиковна а цунна новкъостал деш хиннача Эдилсултановна а.

Цу дерригне вайта цӀаьккха а хьалхадоаккхийт дӀаяхача заман цирдаьнна гӀулакхаш хьаллувцараш вай общество лоргбоаце хьалаш вай хьа ца дойи уж ийрча Ӏаьдалаш вайна юкъера цин-шегӀа дӀадаргдац аьнна.

К. КОКУРХАЕВ,
Нохч - ГӀалгӀай АССР прокуратура коллеге член.

Сохьне август бетта Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаьрхехьарча Совета Президиумо сийлен грамоташ елар парте дукхача ветеранашта. Царна юкъе вар Бурштейн Григорий Михайлович а. Дукха ха йоацаш цунца вӀашагӀкхийттача хана аз дийлар дунгара шийн вахарех лаьца дувцилга.

— Пхийтта шу мара дацаьнадацир са дай нанен доацам со вусача хана. Цу хана комсомолец вар со. Къахьегама никъ дӀаболабир аз Донбассерча цхьан шахте. Из дар 1927 шера. Цхьа комсомола комитете кхайкар сога.

— Мехкдаьтта промышленноста чӀоагӀа болхлой эш, Гриша, — аьлар сога секретара. ДикагӀа бола комсомольцаш хьакъоастабелга дехаш письмо денад тхога. Оаха хьо Гроане вахийта лаьрхӀад. Раьза вий хьо?

— Комсомоло аьлча со раьза хӀана вац? Ваха везе гӀоргва. Шун сайх бенна тешам боабергбац.

Со воагӀашехь а «Грознефте» вахар. Мехкдаьтта доахача установка тӀа слесарь - машинисталла хьожавир со. Болх бир шин шера. цул тӀехьагӀа повестка кхачар. Иштта цӀеча Эскаре гӀулакх де вахар.

Эскаре дукха гӀулакхаш Ӏомадир Гришас: дисциплина, денал, знанешта тӀаккхувш хилар. Денаш хилар полковой школе. ТӀехлика карнерлайир тӀема, а политически а говзал. Эскаре волча хана парте мутӀарашка хьайийцар. Полковой школа йистеяьккхачул тӀехьагӀа подразделене политрука заместитель хилар.

Эскаре гӀулакх а даьккха цӀавеча Гроане партийни а боахама а балхаш тӀа хиннав.

...1941 шу. ТӀом Киеверя таьна йоацаш Пуще-Водипа яха моттиг. Дивизи обороне этта латт. Кхаь бетта гаргга фашисташта майра духьала лаьттар вай бӀухой. Бакъда, цу шерашка янзаш цхьатарра дацар. Дивизе командоване

ПАРТЕИ ТӀЕМЕИ ВЕТЕРАН

денвача приказагӀа Днепр долчахьа тӀехьашка бовла безаш хилар вай бӀухой. Массанена а хала ха яр из.

— Цу хана воккхагӀвола политрук вар со, — дагалувш Григорий Михайловича, бӀухой денал айдеш, къонахчала, майрала масая гойта дезар. Къаза, цӀий Ӏоухийташ бар тӀом. Цхьайолча хана човнаш хиннача командирашта меттел дӀаотта безаш хулар политрукаш. Фашисташ тхона гобаь, тхо карадига гӀерташ бар, цох хӀама хилалзар цар.

Фашистащца латача цхьан дийнахьа яхо кхийтар воккхагӀволча политрука Бурштейна а. Кога чов йир цунна. Чов кхераме яр. Санитараша тӀом латтача моттигера хьаара а ваьккха, медсанбате вигар из, цигачара — эвакогоспитале. Укхаза дарба даьчул тӀехьагӀа юха а тӀем тӀа ваха кийчвелар Григорий Михайлович. Ер фуд? Медикаша яь заключени хоадам боллаш яр: «Цхьадолча гӀулакхашта мегаргва». Цо строевой ваха бокъо лацар. Лорашца къовса эттар, цох хӀама хилалзар. Из эвакуационни госпитала начальника политчаста заместитель хьожавир. Укхаза а де хӀама доацаш висавар денал дола бӀухо. Човнаш хиннараштa шийхаинахьа эвакуаци е езар. Царна даар-малар лоттаде дезар. Даьрахошта дувцар тӀем тӀа латта гӀулакхаш, царна хьалхара гаргарча нахага письмош яздора, из гӀулакх шийн сийлен декхар лоархӀар политрука Бурштейна.

1946 шера майор а волаш эскарера цӀавера Григорий Михайлович. Юха а бӀаргагу Грозный, гӀадбаха укхан тӀема совгӀаташка — орденашка, медалашка хьеж дотгагӀий. КӀезиг-дукха са а леӀа, юха а къахьега волалу из. ТӀехьарча шерашка из къахьегаш вар Грозненски мехкдаьтта Ӏилма-тохкама институте Укхазара вахар пенсе а. Бакъда, хӀанз а къьаставац из шийна дукха езача коллективах. Укхаьа партучет латт Сийлахь-боккхача Даймехка тӀема шоллагӀча группа инвалид.

Парте, тӀема, къахьегама ветеран общественни вахар мехкача ва. Цо къамаьл ду партийни а комсомольски а собранешка, кагирхошта дувц тахан гаьна даьннача дӀадахача шерех, дукхьала лаьттача халонех.

Уж доацаш кхы а общественни гӀулакхаш а да цун. Заводской райсобеса штате воаца инспектор, тӀема ветеранаий городской совце йолча тӀема инвалидий комиссе член ва. Массаза а санна гӀулакхаш шортта да.

С. ВОРОНИН.

СУРТА ТӀА: тӀема хана иштта вар Г. М. Бурштейн.

Г. КУРИЛЕНКО сурт.

Даймехка гӀолла

КЪАЬНАРЧА ГОРОДА ШОЛЛАГӀА КЪОНАЛ

Къаьнара эрсий город Воронеж паргӀата уллу искусственни водохранилища гонахьа. Из йовза безам болаш дӀаюкъеваьннача кхычахьара хьатӀавенначоа хетадала мег город къона я, аьнна. Бокъалдар аьлча, Воронеж дукха тара яц къаьнача архитектураца белгалъяьннача Россе городашта, бакъда, цун овлаш-м геттара къаьнача заман чу долхаш да. Эггара хьалха Воронеж хьоаю XII бӀаьшереперча хроникашка. хӀаьта официально цун дукха хӀама це эцаш диъ бӀаь шу даьннад. Миштa кхетаде деза из?

— Тха Воронеж, хӀанзарча цуй сибатага хьежача къаьна я аьнна а ца хеташ. бокъонца къона я, — иштта жоп делар са хаттара горисполкома председатела Виктор Польшина. — ТӀехьарча шерашка города юкъе а цун йистовика а дукха цӀенош хьалдуоаха. Дукха ха йоацаш хьальдьяьннай архитектура цӀа, бувзама Институт санна йола хоза хӀанзара гӀишлош. Шера дӀалу 400 эзар квадратни метр гаргга йола нах чубаха цӀенош. Цу хӀамаша кхетадеш мо дарра, хозду тха города тӀера сибат.

Воронежа цун вахара тайп-тайпара ханаш яйзар сона моттигерча краеведчески музее. XVII бӀаьшеренаш чакхйоаллаш пачхаьа Петр I даймехка флот хьаяра Воронеж хоржача хана. дӀа-са ухаш лелача племенашта духьала къовсам лоаттабу бӀаь совгӀа шу даьнна хинвай город. Ник болча чӀоагӀалено — шин мутӀарах латта нажа ши пен, кӀоаргача оро — юкъабеттар хьатӀа гӀерташ бараш. Аьа юхе наьха дошлой гучабаьлча, машара къахьегам бита а бита, герз бе долла граждана тӀакхехаш ха тӀа латтача гӀалаша гургалаш деттар. 1812 шера Россех летар Наполеона эскар, городе вӀашагӀъехна полкаш Даймохк лорабе ураттар.

Октябрьски революце вотало йоаккхашехь а Воронежа революционни болхлошен салташи городе Советий Ӏаьдал оттадир. Граждански тӀом хиннача шерашка воронежцаш герз бе а делла. революцена карагӀдьиараш белогвардейцех цкъа лорадаь Ӏийнабац.

Воронеже исторе чухь шийтайпара, цӀаккха а йицлургйоаца оагӀув — Сийлахь-боккха Даймехка тӀом. Ши бӀаь шийтта дийнахьеи буси города гӀолла чакхъяьлар тӀема цӀера лиии. Ши бӀаь шийтта дийнахьеи буси хидлаиза города чуйийттар фашистски бомбаши снаряташи. Советски Эскаро моастагӀий даьй лаьттан тӀара лелхабаьча хана унзара сурт долш яр Воронеж. ГӀа мел баьккхача еррнга йохаь яр. Хала дар бӀарчча цӀа, йохаяза йола улица хьалаха.

1945 шера гурахьа Советски правительства соцам бир ихийтта эрсий город юхаметтаоттае аьнна. Цу даькъе яр Воронеж а. Из юхаметтаоттаеи практически беррига а мохк бар. Городера Ӏохийрца кирпишкаш дӀаяха езар, наха чуӀе фусамаш Ӏалашъе езар. цуица цхьана промышленни предприятеш юхаметтаоттае езар... ДӀанхар шераш Ӏохийрца гӀишлош хиннача керда сийрда корпусаш хьалъэттар, гонахьа гаьнаш а ягӀаш шерра магистралаш яхкар. Хьахилар керда къона город.

— Таханара Воронеж, — ший къамаьл дӀахо ду Польшин Виктор, — из болхлой а студентийн город. Ленински комсомола цӀи лелаеш йола Воронежни пачхьалкхен университет — Московски Ленинградски прааш дӀаьала — Российски Федераце кердагӀа. Укхаза дешаш ва шойтта эзар совгӀа студент. царна юкъе ба вежарашха долча социалистически мехкашнара энкадаш а. Мехка халкъа бохама дакъа дац ала йиш я тха предприятей продукци дӀа ца кхоачаш. ТӀом болабеннача хьалхарча шерашка укхаза хьалйора ракетни установкаш — моастагӀа воха а веш котало гаргакхувла новкъостал деш хинна гӀоръальна «Катюшаш». ТӀом чакхбаьнначул тӀехьагӀа завод арахеца йолаелар машара продукци — лаьтта оахкаш йола машинаши подъемни кранаши. ТӀом болча хана авиационни заводе арахецар тӀема штурмовикаш, хӀаьта тахан цун цехашкара арайовл шийн татал маггагӀа йола ТУ-144 яха лайнер, 350 пассажир дӀа-са хувла моргардола керда аэробус — ИЛ-86. ТӀом чакхбаьнначул тӀехьагӀа вай мехка дукха керда предприятеш хьахиннай. царна юкъе я геттара йоккха йола тӀаьш ду завод а. Цу предприяте болхлой кулгашца хьальаь тӀаьшта йола конструкцеш мехкарча дуккхача моттигашка оттаяьй. Царех вайна нийцаб Дон, Волга, Днепр, Ангара яхача хиншта тӀаьш тохкача, дӀаахийтай Байкало-Амурски магистраль юллича. Оаха къаьстта доаккхал деш я Нововоронежски атомни электростанци. Промышленни лоархӀам болчарех мехка эггара хьалхара АЭС я из. 1964 шера сентябрь бетта болх бе йолаеннача цун хьалхарча блока беррига а низ 210 эзар киловатт бар. Дукха ха йоацаш укхаза болх бе йолаллийтай пхелагӀа энергоблок-миллионияк. Дагадоххара гӀа аьлча, из станци вежарашха долча социалистически мехкашкарча Ӏилмахоштеи специалисташтеи йола дешара центр а я.

Иштта да шоалагӀа къонъеннача Воронеж яхача къаьнарча эрсий города таханара сибат.

Михаил КУБЕЕВ,
АПН корреспондент.

ДИКАНЦА ЦӀИ ЯККХА ХЬАКЪ ДОЛА ДАРБАНЧА

СаьмуӀашкарча наха езаши цар лоархӀаши я медпункта фельдшер Мишиева Зайнап. Цу гӀулакха ший бахьанаш а да.

— Массане а къахьегам санна сийлахьа ба-кх са къахьегам а, — йоах Мишиевас. — Ший хьинар кхо ца деш къахьега деза хӀаране. иштта мара айлац балха а болх беча сага а сий.

Ший декхар даим дагалаттаи, гӀо эшаш волча сага массаза а оарцагӀйоалаш а дика балхахо а я Зайнап.

Укх медпункте дика вӀаштӀехьдаьккха да унахо тӀаэцара, цун лазар къоастадара гӀулакх, дарба дар. цул совгӀа, бахархошта юкъе профилактически болх бар. Кулг кӀаьда кхеташ, нахаца Ӏимерза хила ховш. ший болх бовзаш цунах дика кхеташ хиларца юртахошта белгальяннай из. Духхьал медпункте болх баь ца Ӏеш, массаза а сиха кхоачашъю цо цамогаш вола саг волча яха езаш йола заявка.

— Бокъонца йола медик я Зайнап, — яхаш дувц участкови больница керттерча лоро С. Хатуева. — Бакъдар аьлча, из ецаре тха йиш а яцар. МоллагӀа шийна тӀадилла декхар чехкен цӀенен кхоачашду цо. Цун эггара дикагӀа дар фуд аьлча, шийна ховчох тоьам ца хулаш, дукхагӀа хара тӀаккхувш, книжкаш дешаш, шийна ца ховр лакха опыт йолча лорашке хоатташ из хилар. Духхьал лорий профессена кхелла саг я из.

В. КУРБАНОВ.

РОСТОВСКИ ОБЛАСТЬ. Укх шера ялаташ чуэцача донской механизаторий яхье хьалха латт Песчанокопски района «Путь Ленина» яхача колхозерча Социалистически Къахьегама Турпала И. В. Переверзевай цIи хеза уборочно-транспортни звено.

Дия шера кхоачашъяьй цо шийн пхе шера задани. Комбайнерий счета тIа 500 эзар совгIа центнер ялат латт, мехка эггара лакхагIа бола хьокхам ба из.

СУРТА ТIА: Нина Васильевна Переверзева.

Е. НЕДЕРЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

ХЬАЛХАЛАТТАШ ХЬАВОАГIА

15 шу да Ахриев ГIапуре цIерагIча «Электроинструмент» заводе Махлоев Мухарбика болх бу. Цу хана дейз цун якха кхийнад тIехдина къахьегама школа, карьерзаьй шийна езаенна говзал.

Эггара хьалха литейно-прессови цехе хьожанир из литейщикалли Iомавала. Цун хьалхарча къахьегама школе хьехархой бар Измайлов Азамат-Гири Гизатулин Мубаракшеи. ХIанз шийна фуд ца хайнар, цIаккха а цунна ништта хила йиш я аьнна ца меттар дар ковкъостий гIонца литейни цехе цунна хьехаш мел хиннар. ЧIоагIа жIов техача сийг ца боала металл хий санна коачдеш лоаладе йиш йолга а цул тIехьагIа езза тайпа оатхал цунах хьае торо йолга а хайра Мухарбина. ЗIаммига дар а тувла ца долийташ оуара цо, довза гIертар дукхагIа, кIоаргагIа. ДIахо ше волавелар из чоалхане говзал карьерзаьра къахьега. Долла хIама лоархIамо дар Мухарбика, дина тIаэцар цо дерригa а.

Цунна уллув латтораштa-м хетар цунна ше мел дар атта, ше-шегIа хьадулаш санна. Не царна хийттар баькъдацар. Цо дукха къахьегар шийн говзал карьерзаьра, дешар. Литейни билхаца дуьззденна мел дар цун теркам тIаозаш дар. Денгара денга лакхлора балха говзал.

— Владимир Иванович, — аьлар цхьан дийнахьа Махлоев Мухарбика, ремонтни слесарь волча Шишаловга.— Гизатулин сайца социалистически яхье вехa безам ба са. Цунца яхь лелалургья аьнка хет сона.

— ХIа-а-а хIана кхет, — велавелар Владимир Иванович, — со вар хьона сецна хьеж-хьогI ер массаза а Мубаракшай станокага яхаш уйла еш. — Сона фу хет хар хьона дезе, аз къобаллу хьона дагадехар. Цхьабакъда, Мухарбин, вин ма лелахь. Гизатулин йоккха опыт йолаш литейщик ва хьона, — аьлар Шишалова.

— Низ-м кхобергбин, цул тIехьа ца виса хьожаргва. Бакъда, Владимир Иванович, цхьа дехир ду са хьога — са станока йоккхо яр.

Ерригача цеха теркам шийна тIаозар хьехамчан цун хиннача учениках юкъе эттича яхьо. Мухарбика бизза пайда эцар хIара балха минутах. Эггара бохитонхамеча хана къамарта тIехк эттача санна къурташ де йолаелар станок. Сов йIовхъенна цун сальник а цкъа йиккхар.

Шен дIа ма вала кхо, — аьлар Мухарбиката Шишалова. — станок болх беш хургья хьа.

— Цу йIаьхача бийсанна салаIар фуд ца хоьш ваьллар из станок тоеш. Наб яйна, кIаьдеенна вIашкавахача ио вела а къежа доттагIчунга Iуйранна аьлар:

— Сай дош аз кхоачашдир, мело ма елахь.

Махлоева хьалхле якъкхар яхье. Из яр бокъонца йола къахьегама экзамен, шийн дош Мухарбика кхоачаш дерзхиларах бола тешам.

1974 шера «Электроинструмент» заводе шерра баржа болабелар производстве эффективность лакхъяран встречни планаш тIаэцаран тIехьара болам. Социалистически яхье яьлар ерригa коллектив. Шийна хьалхашка керда декхараш оттадир хIара болхлочо. Мухарбик а царца вар. Белгалъяьча лакхаленга кхачара цо шийца яхье бийкар цехера толашагIа бола литейщикаш. Шийн гIулакх кIоргга довзаш вола саг, говзал карьераннь мастер хиларах тарра дар хIанз Мухарбин яхье валар. ХIанз-м Гизатулина а ховра Мухарбика шийца беташ байтаргбоацилга. Кхоачашдеш хинна заказ а дар Iалаьмате бехктохкаме, низ а маькарло а дIалла езаш, экспорте йолхача электросверлилкашта эша оатхалаш келатохаш вар из.

Из шу «хьуинъан» болш хьлар заводa. Лакха дар хьокхамаш, Гизатулина графикал дийна хьалха кхоачашйир план. Бакъда, цунна а магакзар Махлоев Мухарбикаша кийсвала. Заводе мел хиннача рекордашта юкъе тIех толам баьккха Iанзар Мухарбика. Ерригсоюзни яхье а котало яьккхар цо шчи хьинареча къахьегамца. Союзни Министерства «Сийлен грамота» елар Махлоев Мухарбика. Из цунна сиха дукха ха хьалхехьа кхы цхьаькха а хоза кхаъ кхаьчар заводе, дийна къахьегирах совгIатош денкарашца Махлоев Мухарбик хиларах. Даьхено цунна елар Къахьегама Цеча Байракха орден.

Из дерригa а сона хьадуьц завода директора Зурабов Iаьлий Мухьмада — «Электроинструмента» ветерана. 1965 шера дена болх беш ва укхаза из.

— Доккхий хувцамаш хиннад заводе XXV-гIа съезд хинначул тIехьагIа, — йоах Зурабов Мухьмада, — дукхача хIамашка кхы цIаьккха а хьажа, тхоай гIулакхий кердача хьисапе мах бе, кIоаргагIа уж тахка, йолаш йола тероний гучаякха сийтар съезда соцамаша. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах, планал совгIа арахийца продукци маьхала яккхарах ялх бетта предприяте кхоадаьд шоватнкъе итт эзар сом гаргга.

...Асфальта наькъа тIа гIолла завода керттерча корпусе кхоач тхо. Болх беча станокий, агрегатий низ бола гIагI мара хIама дац хьахозаш. БIарахьежача а кхетаде хала дац цар тIа болх бераш шоаех бIубенна, гIулакх, довзаш бола нах хилар. Царех кIаранена дика довз шийн а шийна уллув болх бечун а гIулакхаш. Махлоева болх беча литейно-прессови цехе сона вовз цун начальник Точиев Башир.

— Шера кхоачашде дезаш хьалхашна латта декхараш-м доккхий да, — йоах цо. — ХIаьта царех дина лоархIаду тхо. Карарь кира тела завода ЦIе байракх дIа ца хецаш а лелаю тха цехо

Цеха начальника дуьц Махлоев, Гизатулин санна болча болхлоша ништта дика къахьегйр бехьан долаш коллективо даьхача доккхийча толамех.

— Масала, хьаьцартда шийн кхом бара, резервах пайда эцара гIулакх. Цехе арахецача продукце номенклатура керттерча даькъе хьалхагIа хиннар я. Бакъда, металли, кхыйола материалаши кхояра задани хьанийцача дикка лакха я из. Из дерригa а де ма деззара кхоачашде этта дац. Йолаш я тха чулъара йоккхий резерваш. ДукхагIча даькъе цар тIаоэ болхлой терко а.

Точнена бакъдарешца чIоагIъю шийн уйла, дешаш. Алюминех кепашкй оатхалаш йоттача хана 10—12 тонн хиллал долча металлах отход хулар. Махлоев Мухарбикеи Гизатулин Мубаракшан уйла йир цу дешв. Брак ца хулийташ оатхалаш ништта еръярхьогI аьнна.

— Эггара хьалха лакхье еза мехерча литейщикий говзал, — аьлар цар. Цехе хьайиллача хьалха латтача опыта школина керте а эттар шоаш шаккхе а.

Накъльуя, цеха начальник. Цу гIулакхо брах кIезигьль Iанзар, лакхйир къахьегама овсарле а. Инженерно - технически болхлоша а предприяте кулгалхоша а шоай теркаме кIйщар цеха опыт. Цунах пайда а эцаш ерригa производственни плана доагьош чуловцаш йола система оттайир.

— Из тайпа илая оттача оаха юкъебоалабир керттера специалисташ а хьалха латта болхлой а, — йоах нов. Зурабова.

Махлоев Мухарбикеи цун новкъосташен шоай цехе дIадоладьр дуиъхача доаьъош ка кхом бара а продукце зIхал лакхъяра а лард хиша дIаэттар цу йоккхача предприяте. Низ тIабахийта а а шийх бIубенна къахьегаш а я завода коллектив. Цунна тешал ду тIа-тIа тоолуча толамаша. ХIаьта из доккха бехктонхаме декхар кхоачашдериг хьалхарча мугIаре замаша бIубенна гIа боахаш ва хьинар дола вай заманхо Махлоев Мухарбик а. ДIадахача шера декабрь бетта кхоачашъяьй цо иттлагIа пятилетка. ХIанз цун къахьегама календара тIа да 1981 шу, апрель бутт.

А. САГОВ,
тха соб. корр.

СОЦИАЛИЗМА МЕХКАШКА

ХIАРА ГЕКТАР БЕРКАТЕ ХИЛИЙТАРА

Чехословаке маьлъашка лийлача, бIаргаго йиш я дукха хьалъеш латта гIишлош. ДегIаухаш латт городаш, кердача заводашта, электростанцешта, шахташта гонахьа хьахул поселкаш. ХIаьта из дерригa а, дукхагIча даькъе, юрта боахамо пайда эца йиш йолча лаьттай чотах деш да. Дукхьал Чешски Социалистически Республике 1966 шера дена 1979 шерага кхачалца йолча хана лаьтта леладара юкъера даьккха лаьтта 120 эзар гектар да. ХIаьта цу лаьттах 65 эзар гектар юртбоахама фондашта юкъера геттара дIальинай, уж лаьтташ капитальне гIирсаш хьалдарай пайдане оахкалаш яхаран хьокадаьд.

Лаьтта леладара интенсивность лакхъяр — юртбоахама продукце производство алсамъяьккхара наьъкех даI. Аша интенсификаци а доазув долаш я. Цу духьа чехословацки специалисташа цунца цхьана лаьтташта рекультиваци яра балхаш шерра доладе лаьрхIад.

ТIахьоками органаша хоамаш ду пайда ца нийбеш ухкаш эзараш гектараш лаьтташ хиларах, йоахар единни юртбоахама кооперативай ерригапачхьалкхен IX съезде ше къамаьл деш ЧССР правительства Председателa Любомир Штроугала. ХIаьта цу лаьттаех пайда эца беза, кертагIдаьккхар цо.

Уж хIанзарча хаьарча юртбоахама техникаша гIулакх де йиш йоацаш йола кагий лаьттан чIегилгаш, тIавахара наькъаш даха вIаштIехьдоаца гаьнара участкаш, дIадийнар башха тIа ца доалаш хилар бахьан долаш аха а пайдана доаца лаьтташ, лоамашкара даьсIенаш, гувнаш, босеш, тIаьда лаьтташ да.

Карарча шера хьалхарча январе дукхьал ЧССР 86 эзар гектар дар цу тайпара лаьтташ. Специалисташта хетачох, республике хIанз чакхйоалаш латтача лаьттай инвентаризаце хьахьокхаргда «даьькъе йоаца» гектараш бIаь эзар гаргга хилар. Геодезен картографен Чешски а Словаци а управлене ежегоднико хоам беча бесса, пайда эцаш доацача лаьтта къаьст-къаьстача участкий боараш кхаь гектарагара эзар гектарага кхоачаш да.

Чехословаке дукхача къамий комитетий. Къамий фронта организацей, юртбоахама организацей опыто хьахьокх, цу тIаккхача хала долча, дIадийнар во хулча лаьтташа боккха экономически пайда бала тарлуш хилар.

— Пайда ца эцаш дада лаьтташ сомий бешамаш, баьцадаьараш, поькарий леладерашта лу оаха. — дуьц Бржецлаверча районни къамий комитета председателa Букхарт Скацена. — Дукхьал бешамаш лелерий сохзо лелаю тха шу бIаь гектар. Дика хьокхам ларкIа безаш ба тха районерча Густопечашка цу совзо бу боах. Цунна чувоагIа 537 саг, цар лелаю ерригаш я лаьрхIача 24 гектар йола массехк етташ участкаш. Дахача шера договорагIа 72 тоннага гIортташ сом, 145 тонн комсаш, 188 тонн баьцалдараш делкар цар торгови организацешка. ДIалаьрхIача хIара беш лелаеро пачхьалкхенга 800 килограммага гIортташ юртбоахам продукци ехка хилар.

Ер да цу Бржецлавски районе лаьттах, мийса пайда эцаш хиларах дола цхьаькха масал. «Кобили» яхача единни юртбоахама кооператива Iоаньй гувнехи босенехи пайда эцара даькъера кокхха опыт. Цар тIа йогI террасни бешамаш. ТIахьежача дукха этажаш йолча торта тара хет уж, цу торта чу Iочуйтта цIнлеторгаш санна ягIа гаьнаш. Пхийтта шу хьалха боахаме террасни бешамаш тIайогIа хIаьтта белла мара ца беннача хана, гувнийн босенийн хIара гектаро дIакхоаллар 640 крон, цхьаккха пайда а ца луш. ХIанз хIара гектара тIара шер-шера чулхь 89 эзар кроне маьха гIамгIаш, персикаш, комсаш, кхыбола соми кемараши. Цу тIа 80 процент хьуинъам хьалха ярий иллача лаьттара чубахь.

Эзараш гектараш дола ярий улла лаьтта хIама дIас йиш а хургйолаш пайда а тергболаш тоалара дукха средстваш еза. Чехословаки специалисташа лаьрхIад, хIара гектарага дIадода ахча 100—140 эзар крона боараме хилар. Кагий майдаш, гувнаш, босенаш, тIаьда лаьтташ йоккхача юртбоахама процесса юкъедоаладара балхаш дIаяо дергда. хIана аьлча аха йиш йола лаьтташ йоккхийча городашта гонахьа а Чехословаке эггара дикагIа лаьтташ долча областашка а тIа - тIа кIезигагIа хулаш латт. хIаьта мехка баха мах шерагIара шерага тIабетталу, цунга хьожна лакхлу городашин юрташи кхачанца Iалашъяра даькъера дIадехараш. Дукхьал укх тIехьарча кхаь шера 28 эзар гектар долча лаьттанна рекультивировани ялх Чехе юртий къахьегамхоша.

Дукха ха йоацаш хиннача Чешски къамии совета засданс къамаьл деш Чешски Социалистически Республика правительства Председателa заместителя Штепан Горшка белгалдаьккхар лаьтташта рекультиваци яра доаш, чухьиллха ца а кьоастадеш, саббарагIа, 10—15 шера къоастадергхилар. ХIара пятилеткагIа 20—30 эзар гектара рекультиваци с лаьрхIа да. Цу тайпара пайда эцаш доле лаьтта шерагара шерага тIадетталургда.

Валерий ЕНИН.
(АПН).

Расистски ЮАР-е расови дискриминацин апартеида политикон даькъаза боах бокхшйбарш меттел, бераш а. КIайча бахархой дарел 8-зза дукхагIа дов керда Iодаь африканцийн бераш. Цу мехка белгалагIа дола тIулакх да, африкански бераш кIайчарен юкъера дукха ха хьалхагIа дена цIендаь дIададьхача а кер биззал яа хIама ца хиларахи вIалла а хилаза даргдоаца чуIена моттигей хьалаш ца хиларахи хьайкача а лазаре доаш хилар. Кху а вогIча хьал тIа отт гIулакх Преторе Iадалаца чакхоьаха «бантустанизацена» тIаберзабаь зуламе някъ чакхбахар, вешта аьлча африканцаш аьссача резервацешка дIаахийтар, лораши берий дарбан учреждененши вIалла тоьаш за хилар, лорашна деча дарбанга геттара дукха мах болаш хилар бахьан долаш.

СУРТА ТIА: расистски режимо даькъаза бахкараш.

ТАСС фотохроника.

ЛАЬТТА АГАРА ПРОГНОЗ

Миччахьа цхьанахьа кIоаргга цуи ченашка Iалаьмате боккха низ мунъабалара процесс чакхйоалача хана Лаьттан тIехе ситийна хеталу. ХIаьта цу хана, гучадьинначох хила езаш йолча лаьтта агара эпицентрера атмосфера ионизированни тIоашке таьине дIакхоач бIаь килогерцага кхоачаш частоташ йола акустически талгIеш. Из хIама гучадьинад Таджикистана Iилманхошта.

— Шер-шера эзарнел совгIа тайп-тайпара чулоацами низи болча лаьттанна кIалхара еттача чиигашта регистраци еча Таджикистане, — дуьц сейсмостойки гIишлош хьалъяреи сейсмологеи Института ректора республика Iилмай Академе член-корреспондента Негматуллаев Сабита. — дукха ха хьалха денз тергалдаьдар, сейсмически чииг тохале хьалхагIо жоржаш тIайоагIаши фега дом отташи йола моттигаш кIезига хулаш ца хилар. ХьалхагIа уж хIамаш вIаши бувзам боацаш, цIаьхха цхьан ханна нийслучарех лерхIаш дар. ХIанз хаоттаме хулача къаьст-къаьстача хувцамаштен лаьттан оагадаларан юкъе гуш ба юкъарчал доацдаш бола бувзам.

Iалаьмате боккха низ гулдуш йола Лаьттан чкъори участок хаьддача хана акустически талгIеш хьае йолалу. ДIаяржаш латтача хьайнача талгIеша хьоаде тарлу фен товтолаш, цар гIо ду морхаш хьахилийтара. Нагахьа санна из процесс йоккхача территоре тIа латташ хуле, хIаьта Лаьттан тIа массехк километр лакха мух дикке чIоагIа а хуле, тIаккха хьахул атмосфери давлени лакх а лох в ялара оша хьалаш. Лаьттан цхьан участке атмосферни давлени лохъяза йиш я, вокх участке лакх а луш. БоарамагIа екъалу Iалаьмате йоккхий феп массаш.

Iилманхошна дукхача шерашка даьхача земий материаланта яьча анализо хьахьокх, массехк ди даьлча, лаьтта аьгача районашкара атмосфери давлени шийх тайпара хувцалуш хинна хилар.

Лаьттанна тIера акустически талгIей атмосфери процессашца бувзам хилар экспериментально бакъде йиш йолаш да саго хаоттама хьинаре лоаттабеча Iоткъамца цунах хила тарлу промышленни районашкара атмосфера цIенъяра эффективни способ. Масала, нагахьа санна лаьрхIача установкай гIонца лаьттан тIехен йоккхача майдаш тIа акустически талгIеш хьоаййча, миха низах фен массаш хьаийт долчча оагIорахьа дIаяхийтара пайда эца йиш хургья, из миччахьара хьекх а лаьттанна тIера хьал массехк километр лакха мел низ болаш ба а хоьш хилча. Цу Iалаьмате йоккхача пульверизатора жаIаш да кIеззига низ тIа а бохийташ атмосферера устойчиви йоаца процессаш сига эша гIулакхаш де оттаяр.

Цу тайпара йола «хаоттама генератор» кхоачашъяр — хIайоагIача хана хургдола хIама. ХIанзарчоа гучаяьхача акустически талгIеша пхоашта йоагIаш йола моттиг дIалоацаргья йоазаш а шерра пайда эцаш а йолча лаьтта агаргхиларах хоам беча белгалоний мугIаре.

Кхетадеш да, лаьтта ага тарлуш хиларах болча хIара кердача хоамо дикагIа а сихагIа а цун прогноз оттае торо хулийташ хилар.

Юрий ЗЕММЕЛЬ,
АПН корреспондент.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

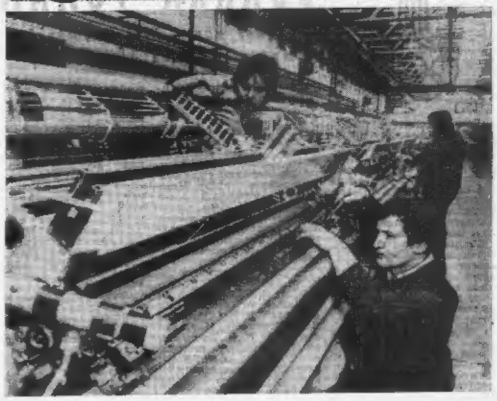

ЧССР. Экспортни продукци СССР-а лоттаьра тIайийа шийн декхараш толаме кхоачашду горой Воствоерув «Збройовка» яхача машинаш еча заводa коллективо. Предприяте продукце ше дика хилар хьахьекхад Советски Союза дукхача текстильни комбинаташка.

СУРТА ТIА: завода сборочни цехе.

ЧТК-ТАСС сурт.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

КХОХКАМ КIАЬДБАР, ЦХЬАНА ГIУЛАКХАШ ЛЕЛАДАР, КХЕРАМЗЕ

Пхи шу даьнад 33 европейски пачхаьалкхен, США, Канада кулгалхоша Хельсинке Ерригъевропейски совещане ТIеххьарча актана кIал шоай кулгаш яздаьча цу исторически дийнахьа денз. ТIом чакхбаьнначул тIехьагIа дIаяхача хана эггара лоархIамегIарча политически документех цаI йола из европейски машарен кхерамзлени бокъонца йола харт а хинца дIаэттай. «ТIеххьарча акто, ООН Уставо а санна, аттача доакх адамлен цивилизаци дунен халкъашта юкъерта гIулакхий кердача,, яхьча а лакхагIча боарамаш тIа йоаххилга», — аьлар Л. И. Брежнева «Правда» редакце хаттарашта тийнача жопашна.

Социалистически мехкий инициативагIа финска столице гулъяьча, Европерча кхерамаленнен цхьана гIулакхаш леладаран йолча Совещане политически итог йир дунен шоллагIча тIема. Цо юхьиг дIайолайир кхоккам кIаьдбара кердача этапа, машаре дахара принципашн европейски кхерамлен ладдера принципи чIоагIъяра — хIанзара Европера доазонаш хувцалургдоацаш хилара наьжъагIа бaьнкка лоархIаме гIа хилар цунах.

Ерригъевропейски совещане толамо чIоагI а дир, деба а дир машарен прогресси низаш, лакхйир цар авторитети влиянии. Цо къьгга хьахьекхар капиталистически мехкий доал деча гIозарий реалистически уйлаш йолаш болча викалаша лийца позицеи корта болаш хилар. Цхьабакъда, цу цхьан ханна Хельсински форума позитивни итогашта духьала даьлар реакцен милитаризман низаш. Сиксдаь геразаш хьадарах кхаашта пайдаш деш йола монополеш, социализма мехкашта духьала «крестови поход» дра ситIарьаьнна тIахьехам беш йола военщина, кхы пачхаьалкхенаши халкъаши шоайла вIашна а кхехкаш шийна гIойле якхка лерхIа Пенияи. — уж ерригаш а шоайла барта яхай кхоккам кIаьдбара низашта духьала цхьана гIулакхаш лелидар духьа.

Укх бехктонхамеча исторически хана Советски Союзо европейски гIулакхашка санна, ништта дунен бIарччача политике а чIоагIIен лерра гIен чакхбоах кхоккам кIаьдбара, цхьана гIулакхаш лелладара, кхерамаленна тIаберзабаь вай парте генеральни никъ. Из никъ кшта хилар бокъонца дог теша а деш хьахьокх, 1979 шера 6 октябре Л. И. Брежнева хьакхайкадьча тайпара. Центральни Европера советски бIу цхьан оагIорахьара кIезигбелга толаме чакхдаккхаро. ГДР территоре тIара араваьккхия тIема гIулакхаш тIара 20 эзар саг, эзар танк. хIаьта ништта белггаларча боараме кхыйола тIема техника.

ТIема кхоккам кIаьдбара дешангтен Хельсинкерча совещане доакъошкой хиннача мехкий Мадриде хургдолча вIашагIкхетара декхараштен чIоагIа уйла тIайохийт социалистически мехкий кулгалхоша Л. И. Брежнева вIашагIкхетараш долча хана. Цига белгалдоах Мадриде вIашагIкхетар конструктивно яьй ше.

Дийн пачхаьалкхен хьал дIадахьанзен результативно чакхдаккханзен. Европе тIема кхоккам кIаьдбарен гера дIадаккхарен дешашта йола конференци гулъелга Iалашданза дарг ца хилар.

ДIАЯККХА НИШ ЙОАЦА ПАЛЕСТИНЦИЙ БОКЪО

ООН-а Генеральни Ассамблея лаьрхIа йола чрезвычайни VII сесси хилар Нью-Йорке. Цо массанена хьалхашка бокъонца бакъйир кхычарех тийша хIама доацаш йола шийн пачхаьалкхе хьаьра йола дIаяккха йиш йоаца палестински халкъа бокъо. Цу дешах лаьца тIайийцача резолюце тIа ништта бакъъю израильски агресси бахьан долаш шоаш лелхабаьча шоай даьхене юхабахара йола палестиний бокъо а.

Из лоархIаме решени тIайийцар израильски агрессор тIема, дипломатически, экономически, моральни гIулакхашта гуччахьа хьаллоацаш йолча ВIашагIкхийттача Штаташа дорха духьале ешшехьа а. Кхыметтел лаьрхIа йола чрезвычайни сесси гулъяр ше а данза даргдоаца гIулакх а хинна дIаэттар. хIана аьлча палестински халкъа кхычарех тийша хIама доаца пачхаьалкхе хьаьра бокъонга кхачалца йола палестински халкъа законни бокъонаш ялара тIахьехаш йолча Кхерамален Совета резолюцена Вашингтоно вето тIайийлландаь. Израила агрессиви политика бахьан долаш, США-с цуи гадахар бахьан долаш ер масайтта шу да е палестински а. е цхьаннка тайпа кхыйола Гаргарча Малхбоален кординальни а проблема къоастае ца могаш дунен халкъашта юкъера сообщество хьувза. США, Израила, цар мукъагIа яхача египетски режима низашца тIехь - тIехьа чIоагIагIа озаш латт Гаргарча Малхбоален шод.

Керттера лерхIар территориальни экспанси а хIаьта из чакхйоаха средство — халданза лелаю агресси а йолаш дола гIозараш доале латтача пачхаьалкхен гадоахачун куст доацача гIулакхаца хьаэттар ВIашагIкхийтта Штаташ сесс. Делегаташа шоаш къамаьлаш деча хана ништта дог тешадеш хьахьекхар кампе - дэвидски бертах США, Израила, Египта — кхаь оагIорахьара антиарабски союз вIашагIйоллара йола лард хинна хилар. Вашингтоно гуччахьа бIаргадайтар Гаргарча Малхбоаленна — экономически стратегически гIулакхашка диллача лоархIамеча ц урайона шийн тIахьожам оттабе ше дага хилар.

112 мехка викалаша тIехьа голосовани а еш ше лача решенеца ООН Генеральни Ассамблея хьахьекхар палестински халкъа бакъ гIулакх машар безача ерригача пачхаьалкхенаша чIоагIагIа хьаллоацаш хилар. ТIаяйцача резолюце Израиль тIахьех 1967 шера дIалийцача ерригача территореш тIара цIенъеннеи кхы дувцилга йоацаш Iоъараялара, укх шера 15 ноябрь хьатIаккхачалехьа араяла а йолалургйолаш. Нагахьа санна е решени Израила кхоачаш ца йойя, Кхерамален Совет гулъяла еза санкцеш тIаяхьарга дIакхачалца дола эффективни гIулакхаш чакхдахара.

Цу ийбача резолюцена духьала голосовани а яь, США-с ма дарра аьлча политически а моральни а хийрайоаккхача хьал тIа оттавелар.

...ХIАЬТА ХIАНЗ «БИЛЛИГЕЙТ»

ВIашагIкхийттача Штаташа «биллигейт» яхача керда политически терминца «дIаьхий даьд» дунен халкъашта юкъера словарь. Ништта цIи тиллай дерригача дунен тIа Билли Картера — американски президента вешийна гоннахьа Вашингтоне даьнича довнах. Бокъонца гуча ма даллара, Дж. Картера ца ховш лелаьяц цо къайлагIара финансови хиловалаш, Вашингтона администрацен керте латтачоа «цIийца гарга» хиларах спекуляци а еш.

Шийн викал Р. Рейган КIайча цIагIа чувикхар духьа лира къовсам лоаттабеш йола республикански парти чIоагIа гIадъяха тоссенний КIай цIа бахьан долаш «хоахкаш латтача меттe» Дж. Картерах шоай викал яьча демократий позици бухъякхара йолча цу торонах. Республиканцаш хIана а бокъонца гIаьметта баьхнабаш шоашта хиннача. «уотергейтга» цIи а йолаш историна юкъеяхачен Р. Никсон президента постера эхь тIа а долаш экхаверга кхоачаваьйен политически кризисах. Президента - демократа вешийцарча довнах хIана «доше» торо гу царна эхь тIадожадьча «уотергейта» тамагIа харжархой керта чура дIа а даьккха, цунна меттел «биллигейт», оттадара.

Цхьабакъда, капиталистически Америке коррупци, къоал, Iаьдал бе доаллаш хиларах зуламаш леладелга, шийн карарча гIулакхах шийна болча аьттонна пайда эцилга дукха ха хьалхагIа денз хьал дарий бе доаллача Iаьдала вахара хьисап а хинна дIаэттад. Цу хьалашна бокъонца хила ма йовгIара я мугIарерча харжархоша керттерче шин буржуазии партена яь реакци — «вий гIойла шун шинна а цIенах». Из хьагуш да, белгалъяьлча, эггара тIехьагIа общественни миенега даьча хаттарашта хьахьокхачох, дукхагIа болча американцашта хет, шоай вIалла харжа саг на а вац аьнна, царна могаш вац е Дж. Картер а, е Р. Рейган а.

ХIаьта а, «биллигейта» доь дийъдаларон республиканцаша цунах говза пайда эцарон президента Дж. Картера сий дIахо лохдарга кхоачаву. Луис Харриса службаца цхьана Эй-Би-Си телекомпане общественни миенега даьча хаттарашта хьахьекхачох, 77 процент болча американцаша лертIа лархIац президента гIулакхаш. Хаттараш даьчарех 83 проценто хьакхайкадаьд, КIайча цIен хIанзарча даь арахьарча политика дика мах бе багIац, аьнна. «Картера сий, — белгалдоакх Эй-Би-Си, — кхыметтел уотергейтски дов хьайнача хана Никсона хинначул а лохагIа да хIанз».

Цу дерригача хIамаша бокъонца ма эшшара йола торо лу, хьалхагIе а даьча хоржамашка демократий хургйолча съезда дукхагIа болча делегаташа хьаллаьцача Картера кандидатура къоабал ца еш йисара. Цудухьа съезд хьайийла хургхилар дIакхайкадара тIехьара болам баьржаб демократически партена чухьа, тIаккха цо йиш хулийтаргья Картера тIехьа кхаж тассара дехарех делегаташ мукъабовлийта. Шоай ма хулла лохаш ба «альтернативни» кандидаташ. Царна юкъе цIераш йоах пачхьалкхен секретара Э. Маскe, сенатора Г. Джексона, конгрессмена М. Юдолла. Цу дерригача хIамаша хьахьокх, хоржамашта хьалхара къовсам США дIахо ирлургболга.

Г. ШИШКИН.
(ТАСС).

ОЛИМПИАДА БОККХА ТОЛАМ

Москве хинна XXII Олимпиада торжественно дӀакъовлар

Планета толашагӀболча атлетий къовсам снӀрдабоахаш ялхайтта дийнахьа лътар Советий Мехка столицы сигалеве Олимпийски цӀи. Дуненна яйзар кердача олимпийски чемпионий цӀераш цхьабакъда, спорта, хоалеи доттагӀален деррнгача дуней фестивале тевнар олимпизма дика маӀан ше да.

Москве хиннача Олимпийски ловзараша бакъдир олимпийски болама де лоркӀар дуней халкъашта юкъера тешами маьрша лоӀами чӀоагӀбелга хилар. Из дика товш да тӀанйка нхи шу дизар Олимпиада-80 чакхъяккхарца цхьана нийсденнача Европа хкерамзлени яӀаш цхьана гӀулакхаш леладарей совещане ТӀехкъарча интаца. Олимпийски ловзараша шоай дакъа юкъедихьад халкъашта юкъера гӀулакхаш чӀоагӀдара, цунах лятт цар кертера итог.

Олимпийски стартешка дакъа лаьцар ерригача пхиъз а континентерча 81 мехкара венача ворхӀ эзар совгӀча спортсмено. Цар выступленеш белгала яр ловзала геттара: лакхача боарамца. Москверча ловзарашки оттадйй 74 олимпийски, 36 дуней, 39 европейски рекорд.

ЦӀенача, эздийча къовсаме чакхдаьяна Олимпийски ловзараш дуней халкъашта юкъерча олимпийски болама летописа массе хана юкъедахад цун эггари къаьтагӀа йола цхьа оагӀув санна. Цо дог тийша ба спортивни форума берригa довкъаншхой.

— ДоттагӀалли вӀаши ларкӀари дар Москве хиннача ловзарашка доале лаьттар,— йоах дэвэ-дох хӀалтохаргах латара олимпийски чемпион волча Италерча Эцио Гамбас. — Олимпиада — из да спортивни маӀан эггара къаьстагӀа гучадалар. Цунна юкъе дакъа лацар — атлета эггара доккхагӀдола сий. Халахет цӀенача спортивни ловзараштa тоналъа олимпийски болама моастагӀех цхьацца бараша бӀеха политически ловзараш вӀаштӀехьдаха гӀийрта хилар. Цхьабакъда, Олимпиада йохае карагӀдалавзар цаона.

Олимпиада-80 торжественно дӀакъовлар хилар 3 августа Москве, В. И. Ленина цӀерагӀча Центральни стадионе.

Стадиона Центральни ложе — нойкъостий В. В. Гришин, А. П. Кириленко, А. Я. Пельше, Н. А. Тихонов, М. С. Горбачев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, И. В. Капитонов, М. В. Зимянин, К. В. Русаков. Укхава ва НРПЛ ЦК Генеральни секретарь, ЛНДР премьер министр Кейсон Фомвихан.

Ложе — МОК президент лорд Килланин, «Олимпиада-80» организационни комитета председатель И. Т. Новиков, хӀаьта ишта керда хержи МОК президент Х. А. Самарани.

Сий долча хьаьший ложе — цӀи хеза паччахьалкхен, политически общественни делтелаш, тайп - тайпарча мехкий парламентареш, тайп-тайпарча паччахьалкхен столицей мэраш, дуней халкъашта юкъерча организацей нуэгалхой, дуней халкъашта юкъерча Олимпийски комитета членаш, дуней халкъашта юкъерча спортивни федерацей президенташи генеральни секретараши, дипломатически корпуса членаш, дуккхача мехкашкара олимпийски чемпионаш.

ЦӀея хьисапе хоььачa стадионе трибунаш тӀа — итташ эзараш москвичаш, Олимпиаде боккхача Советий Мехка ерригача миӀнгашкара баьхка столица хьаьший, доазол дехьара туристаш.

Къоналеи спортеи геттара доккхача цӀея хоза эпилог олимпийски идеалаш толера дола тешаш а хиица дӀаттад.

Торжественни марша оазаьща дӀайолаву олимпийски парад. Михо тергаю ловзарий довкъашхой долча мехкий паччахьалкхений байракхаш, дуней халкъашта юкъерча а къамал а олимпийски комитетий байракхаш. Дуней массе а доакъой спортсмений доттагӀал хьа а хьокхаш, юкъерча волоние, оагӀох оагӀув а теха боагӀа атлеташ.

Трибунаша дӀайха моаршал лу дуней спорто бахкийтараниа олимпийски аренашка толамга бола лоӀам, денал, атлетизм гойтарашка. Олимпиада-80 совгӀатий географи геттара шера я. Олимпийски дошув даьккхад ерригача пхе континента спортсменаша.

Паради доакъашхой Центральни трибунана дукъала бай тӀа дӀаовтт.

Флагштокаш тӀа хьалъайю Греции — Олимпиадай даьхен, Советски Союзеи — XXII Олимпиада чакхъьаккхачул къамал байракхаш. ДӀалокх цу мехкий Паччахьалкхен гимнаш. Олимпийски гими дӀа а локхаш хьалъайю Лос - Анджелес яхача аргӀанара ахкан Олимпийски ловзараш чакхдаха лаьрхӀача американски гoрода байракх.

Микрофона хьатӀавоагӀа лорд Килланин.

— Дуней халкъашта юкъерча Олимпийски комитета цӀерагӀа, — йоах цо, — оаха вӀоаргта баркал ях Л. И. Брежневаи Советски Союза халкъаи, Москва города Ӏаьдалаштеи ловзарий организационни комитетаи. Оаха баркал ях доакъашхошта, официальни нaxa, хьежаш хиннараштa, массови информацие средствай вакалашта — ловзарий толама дикъа юкъе мел дийьараштa. XXII Олимпиада ловзараш дӀакъайлалга дӀакхайкаду аз. Традицега хьежна, дерригача мехкий кагирхой дикъ шу даьиначул тӀехьагӀа XXIII Олимпиада ловзараш дезде Лос Анджелесе гулале тӀахьех аз.

Юха а ек олимпийски гимн. Стадиона центральни мачта тӀера ӀохйаддоагӀо вӀашагӀхетта пхи гӀоз тӀабола кӀай гата. БарӀ спортсмено боча хьаьц башха дина толамаш доахача урагӀхаьба олимпийски байракх.

Гулбеннарий теркам тӀалатт олимпийски цӀи доагача бронза кадa. Цуниа гонахьа ба греческин туникаш тӀаювха мехкарий. Шортига дӀабов кала чура ала. цхьабакъда, цун сердал массаза а юсаргъа ловзарашна дакъа мел лаьцарий, дог тохадоллийтачa цу цӀея тешаш мел хиннарий дегашна. Дерригача къамий а бе-бена бесах цӀена долча иаьхa a спортивни денал машарга бола лоӀам, барт цхьоагӀо цхьана вӀашагӀъяй-нича цу цӀейнах дола диндургӀоаца дагадоагӀараш цоашца а яйца. доттагӀала дикалаш санна дӀагӀоръа уж Москвера.

Олимпийски ловзарий программе вӀаши дика товш дар спорти искусствоа. Творчески цхьоагӀо йолаш дар уж Олимпиада дӀакъовлача дийнахьа а. Хьоккама спортивно-художественни выступленеша дукха дикалетараш дир хьажа баьхкараштa, уж цкъа санна дуккхала а юкъагӀъяьхар деттача тӀоараша.

Электронни табло тӀа хьахул дукха ха йоацаш хиннача олимпийски къовсамий, лаьттан тӀа эггара маьршагӀча къовсамий кадраш. Геттара хьалдиза хиннача Московски ловзарий календара листаш юха а, цхьаннена тӀехьа шоллагӀъяр йолаш, кӀалтайоахаш санна хетаду. Олимпиада 80 истори а хиина дӀаэттай. Цун боккхача толамо баьхдяр: дуней халкъашта юкъера олимпийски болам бохалургболаш бац.

(ТАСС корр.).

МОСКВА. В. И. Ленина цӀерагӀча Центральни стадиона йоккха спортивни майда.

Яйга атлетики. 400 м. МаӀа вах.

Результат 44,60 секунд а йолаш Олимпийски ловзарий чемпион хилар Маркин Викторах.

СУРТА ТӀА: Монреале хиначa Олимпиаде котаьо яьккхача А. Хуанторенаца (аьрдехьарвар) ва керда олимпийски чемпион В. Маркин.

Я. ХАЛИЛОВА сурт. ТАСС фотохроника.

МОСКВА. «Измайлово» яха спорта дворец.

Еза атлетика. 110 килограмм совгӀа беза барий категори.

СУРТА ТӀА: сийлахьча кьедестала тӀа (аьрдехьара аьттехьа) — Юрген Хойзер (ГДР, «бронза»), Султан Рахманов (СССР, «дошув»), Тадеуш Рутковски (ПНР, «дошув»).

В. УН-ДА-СИНА сурт. ТАСС фотохроника.

МОСКВА. «Измайлово» яха спорта дворец. Еза атлетика. 110 килограммага кхачаьлца беза барий категори. Толчок еши двоеборье цхьаьа лаьрхӀачи дуней ши рекорд яьккхай кердача олимпийски чемпиона Тараненко Леонида (СССР.)

СУРТА ТӀА: рекордаш йолаш а, олимпийски «дошув» долаш да.

ТАСС фотохроника.

ГУРЖАШКАХЬАРА ЦӀАБИЙРЗАБ

Нохч-ГӀалгӀайчене а республика доазол дехьа а дика йовзаш я Советски районера «Башлоам» яха халхара халкъа ансамбль. Дуккхаза хиннай ансамбль кхыча мехкашка гастролашка яха а. Цул совгӀа, ансамбль дакъа лоаццаш яр «Радуга» салача дуней халкъашта юкъерча фестивале а. Миччахьа яхар аьнна, моллагӀча моттиге концерт лора аьнна, массанахьа а боккхача безамца тӀаэц хьажархоша цун кхоллам.

Укх деношка «Башлоам» цӀакхаьчай Гуржашкахьарча Ахметовски района къахьегамхой болча хьошалгӀа яха хинначара.

Цига хиннача шоай гастролех лаьца дувц делегаце кулгалхочо, культура отдела инспектора М. Тепсаевас:

— Диццлургдац тхона камаьршача гуржий мехкара Ӏалам, цу районерча Телави, Алани, Дуиси яхача юрташкарча къахьегамхошца хинна доттагӀлеи вӀашагӀкхетараш. Пайдане а сакъердаме а яр цигарча соьий бешамаш лелаерашца, чай кхедерашца, комсаш лелаерашца яьккха самукъане ха. Гуржий къахьегамхоша боккхача безамца тӀаийцар Муштаргаев Мурада дакь «ШуйтӀара халхар», «Лоамарой халхар». Хозахеташ ладийгӀар цигарча зрителаша Шамсадова Розас дӀаолаш хиннача къамий иллешка.

Цхьайолча хана вӀалла сцена тӀара дӀа а ца дохийташ, массехказа юха де деташ хулар цхьадола халхараш, юха ала дезаш хулар иллеш, ииттача боккхача безамца хьожаш бар цигара къахьегамхой «Башлоама» кхолламга.

Хьаьшашта а фусамдаьшта а пайда луш а сакъердам болаш а чакхъьялар уж вежарашка йола доттагӀлеи гастролаш.

«ЛАДУВГӀАЛАШ «ПИОНЕРСКИ ЗОРЬКАГА»!

Московски хенах 7 сахьати 40 минути... «Эфир» — сийрда доал студе къахьга йолуе, ескин я пионерски зурма сигнал... ДӀайолалу «Пионерски зорька» аргӀанара выпуск. Укх шера цун 50 шу дуз. Ерригасоюзни радиогазетан дувц передача редакторех цхьанне журналиста Кириенко Виктора:

— ЛадувгӀа! Микрофона юхе — космонавт. Цун декхар аттачарех дац. Берий ӀаьдалгӀа башха уйла а ца еш даьча «ХӀанз деня масса шу даьнча гӀоргба седкъашка?» аьнна долча хаттаро уйла яйт Советски Союза Турпал яха цӀи шозза синача СССР летчикага - космонавтага Рукавишников Николайга:

— Хац сона-м, бакъдар аьлча, хац... Хетаргахьа, цу проблемага шо хьежача бакъахьа хургда — къона астрономашц космонавташи!

Бераш Ӏергдиц ца хьежача. Космосага хьежа а Ӏергдац. Дукха цӀенхашттара Ӏилмаи проблемаш и таханарча дешархой къестаеэзаш. ХӀаьта «Зорько» гӀо дергда царна къоначa воахала моллагӀча хаттарашта раьза а хиле жонаш телаш бола, тайп-тайпарча лостамех балхаш ду гӀорбаьнна советски Ӏилманхой, специалисташ микрофона тӀа а яхуллаш. Цар шоаш а лаь буцараш бе доккхагӀа долча воахала викалаш, берашцеи шоай берий берашцеи цхьана чӀоагӀа тоам а хулаш ладувгӀ тха передачага. Хьажал фу яьду. масала. Полуянов Ивана. Вологдерча писателa: «Со дилла а хетиш хиниву. «Пионерски зорька» йола вай радиовещани йолаш яр миссел ха я аьнна. ДигайоагӀа сона, Ӏаьрхача каьхатах хьамчаца лета а деш даь «ОарихилгаШ» санна хиена, цӀагӀа яьхия чӀоагӀалуврган, садаккха а ца лоархӀадеш дагӀар тхо царна юхе передачага ладувгӀаш. Е тӀом болча хана... Берий оазаша снарядаша аьхача лаьттара, цига яхача дуккха ниъ бе безача, машара ханашка нхахуалар тхо».

Геттара дукха ух письмош зӀамигача корреспонденташкара. Цар дикна хоьйо передача, гӀо ду из оперативни а эрга а хилийтара. Воккъалдар аьнча, фу хила йиш я тхона тхоай кертерча аудиторега ухача материалел маьхегӀа, пар циъаза кулгашца ладаь дола бӀарчча ниичкаш кхухьайт. Тхога яду иштта ЧССР, Польшерча, ГДР, Венгрерча пионераша, уж хул передачай турпалийи доакъошхойи адресаш дехаш. Цу наьхъаца паха гӀо ду интернациональни бувзамаш шердара.

ХӀара денна ух редакцега «Конкурсе» аьнна тӀа а ладаь дола письмош... «Пионерски зорька» конкурсашкеи викторинашкеи дакъа лоацаш хул къаьст-къаьста пионераш а бӀарччи пионерски дружинаш а. ХӀара денна гӀерт тхо ма могга дукхагӀа нердадар, сакъердаме дола хӀамаш тела, программана юкъехьур Центральни телевидени Ерригсоюзни радиой йоккхача берий хоро доаха иллеш, лаьрхӀа берашта аьнна язъь советски поэтий стихаш.

Дукха ха йоаццаш редакце коллективана елар СССР журналистий Союза преми. Тхоца гӀадбахабар ше баьхьан долаш «Зорькага» ладувгӀаш бараш, цунна тешал ду советски пионерий дилла къона латтача спутника ловцаш доахаш ахийтача бӀаьш долча каьхаташ.

(АПН).

КАМАЬРША АХКА

Театральни искусства тайптайпара жанраш грозненцашта шерагӀа йоаза торо луш да ер ахка.

Иштта, августа хьалхарча дийнахьа театрально - концертни шаьре «Локхаш хилба гитара» яхача Оскар Фельцмана музыкальни комедеца ший гастролаш дӀайолаьй Мордовски АССР музыкальни комеде театро.

Вежарашка йолча республикерча цу коллектива гастролашца чакхдаргда Грозиера театральни ахка.

С. ПАРЧИЕВ.

ТОАДАР

Укх шера 31 июле арадаьиначa «Сердало» газета 4-гӀа оагӀоа тӀа «Олимпиада: старта тӀехьа старт» яхача материалаца хинна ши сурт харцахьа оттадаьд.

Ил гӀалат далийтарашта боагӀаш бола бехк баьб.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

МАХ БЕШ БА КАГИРХОЙ

Кхэга фасад а йолаш йола из тика геттара дукха нах тӀалаттача моттиге я — Шаьла юкке, 1-ча Мая цӀерагӀча кинотеатра духхьал. Цу тика чу вьаьнача сага бӀарг тӀаотт цу чурча цӀенонкен лостамаи. Йолкаш тӀара иттaш цӀераш йола кхачан товараш хоза дӀанийсдаь а порядкагӀа а латт. ХӀама эца веначун йиш я дӀатӀа а ваха шийна деза хӀама харжа. Оаш кхетадаьча тайпара, гӀулакх дара прогрессивни методах бу укхаза болх. Вешта аьлча шийна эшаш дола хӀама хӀаране дӀатӀа а ваке ше хьаэца йиш я. ХӀаьта № 3 йолча кхачан товарий тика комсомольско-кагирхой коллектив толамца лоархӀаю шийна хьалхашка латтача декхарех. Тика заведующи йола къона коммунист Цицаева Зара а, мах беш йола Хаджиева Марха а, комсомолка Исламова Зара а нахаца Ӏимерза, царна эшачун йоаххо еш ба. Из иштта хилара бахьан да царех хӀаране лаьрхӀа йола образовани цоаш къона бале а йоккха балха опыти хилар.

Къаьстта дувца деза тика заведующех. Пхийтта шу да цо советски торговле болх бу, цо дуней тӀа якаш лаьккхача хавах ах я из...

1965 шера Шаьлара № 3 йолча юкъерча школе бархӀ класс йистеьккхача Грозне кооперативни училище деша йода Зара. Шу даьлча училища йисте а яьккха. № 3 йолча кхачан товараш доккхача тика вӀамагӀа йолча продавецалла балха йода. Кхоачаш яхайтта шу а даьлиза йола йоӀ дика лоархӀаю балхах. Бакъда, юххьанца хало дор цукна. Амма тоццахьа нйшначa моттиге гӀо де сийча бола боккхагӀа бола новкъостий хиларагӀа уж атте эшалора. Зара ше а яр къахьегара тӀера, ца ховр дӀахатта доастама ца хеташ, бокхагӀбарий опыт Ӏомаеш. Цудухьа яхо шу даьлча продавец йир цуваx.

Болх беш йоллашехьа деша а дешаш болхий кагирхой сайрйларча школа цхьайтта класс йисте а яьккхе. Грозерча кооперативни техникуме заочно деша йода къона йоӀ 1970 шера кхоача цунга дуккхача хана деня дагадоаллаш хинна товароведа диплом. 20 шу даьнача йоӀа тӀабули бехктоккхаме болх — № 3 йолча кхачан товараш доккхача тикаь комсомольско-кагирхой коллектива керте оттаю. Шийх бенна тешам боабанзар Зарас.

Шин-цегӀа хьахиналц тика барт тайна а балхах дина на йоалаш а йола коллектив. ЧӀоагӀа къахьийгаз Зарас шийца болх бергболе тешаме а хьинаре а нах хьахоржаш, уж болх бе Ӏомабеш. Кхойтта шу да Хаджиева Марха Зарийна уллув дӀа а этта къахьегаш йола. Цудухьа барт болаш, вӀаши сий деш, ши йиша санна вӀаши тешаш ба уж. Комсомолка йола Исламова Зара продавщицалла балха еча тика тӀа ши шу хьалда. Цо а яьккхай Грознера кооперативни училища, Цицаева Зара а санна ший професси дукха езаш я Исламова а. Коллектив иштта дика вӀашагӀкхийтта хилар бахьан юлаш шерагара шерага кхоачашъю № 3 йолча тика комсомольско-кагирхой коллективо плановни задании а шоаш тӀаийду социалистически декхараш а. Цунна еннай коммунистически къахьегама коллектив яха сий дола цӀи.

КПСС XXVI съезда сийна къахьегама вахте а этта, дика къахьегаш, нийса эшараш Ӏалашдеш ба иттлагӀа пятилетка чакхйоалача шера торговлера къона хьалхалаттараш.

№ 1 йолча Шалинска гастрономацарча социалистически яхье хьалха латт кхоаллагӀча тика коллектив. Массанена а гургйоттча моттиге латт укх шера хьалхарча кварталa итогех аьнкв керара кара тела. ЦӀе выимел. Цунна уллув тархе тӀа латт В. И. Ленин ваьча дийнахьа деза бӀаь итт шу дизареи цхьоалагӀча масеи сийна аьржа хиннача социалистически яхье котало яккхарагӀа Шалински райпо енна Сийлен грамота. Дика да хьалхарча ах шера баьча балхах хьа хиннараш а: товарооборота план 125,9 процент кхоачашъяьй. КӀезига тӀехьайнса ала а, во хьийгадеш къа ах шера план 111 процент кхоачашъяьча цунца яхье яьннача коллективо — № 1 йолча гастрономе коллективо а.

ТӀакха дика дой укхаза наха эша гӀулакхаш? Бахача наха моллагӀча тика коллективо гӀулакх мнеэта ду дина хьахьокх лоткъамийи предложенейи книжко. Укхаза, № 3 йолча кхачан товараш доккхача тика тӀа массанена а бӀаргагурдолтча узл из, наӀарах хьачувальнача. Амма цу тӀа сона бовнаьр комсомольско-кагирхой коллектива адресагӀа язбаь цхьаккха а лоткъам, хӀара оагӀо тӀа гуш дараш да дукхьал баркал оалаш даь йоазош.

ГӀулакхаш а де дезараш а дукха да тика заведующе. ХӀаьта а общественни балха а ха корайоагӀа къоначa коммуниста Цицаева Зарайна. Из я халкъа депутатий Шаьлa районеста депутат, НГӀАССР Лакхехьарча суда халкъа заседатель. Дахача шера из хержияр РСФСР потребкооперацей VII съезде яха делегаталла. Цицаева Зарай сурт доалл райпо Сийлен улга тӀа.

Йистевоаллаш безам ба са № 3 йолча кхачан товараш доккхача тика коллектива партe XXVI-ча съезда хьалхарча социалистически яхье цо толамаш дахар лови лов ца бакхха а.

М. ИЛЬЯСОВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

5 АВГУСТ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйранара гимнастика.
9.00 — «ДӀаьлаьха долае, кӀалнкаш!».
9.30 — Шуберта, Шумана, Мендельсона произведенешкара концерт.
10.20 — Сергеев. «Гуйран чӀоагӀа хоза денош» яха телевизионни спектакль. Йистельча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Талсински тохкам», «Ходань доше йисте», «Сай хьехагӀа бодача новкъа», «Цесис яха город йолаш я» яхача документальни фильмий программа.
16.00 — Берашта дола фильм. «Тома Сойера лелараь тамашийна хӀамаш», «Бухарест» яха художественни фильм. Ручьин.
17.25 — «Хьамсара Ӏалам».
17.45 — Латвийски ССР Паччахьалкхен академически хора концерт.
19.10 — «Гнездь». Травникот а «йалайа да й».
19.45 — «Тахан дуней тӀа».
19.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Шахтер» (Донецк).
21.00 — «Ха».
21.35 — «Композитор Шостаковича» яхача телевизионни документальни фильма премьера. ШоллагӀа фильм. Йистельча — «Тахан дуней тӀа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

17.05 — «Эггара эзаш йола таьзиг» яха документальни фильм.
18.05 — Дуней халкъашта юкъера панорама (нохчий меттала).
18.20 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла».
18.40 — РСФСР художникий произведеней выставка.
19.10 — «ТӀаккха хьалор Лоархъа» яха Ӏилмаи-популярни программа.
19.30 — «Сави закон».
20.00 — «Бийса даькъал хийла шун, бераш!».
20.15 — «Хельсинки: ше шера мийкъа». Европа кхерамзали а цхьана къахьегара а совещание 5 шу дизарга.
21.00 — Центральни телевиденеи Ерригасоюзни радиой йоккхача симфонически оркестра концерт.
21.40 — «Пышка» яха художественни фильм.

6 АВГУСТ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйранара гимнастика.
9.05 — Къоначa музыкантий концерт. Финланди.
10.00 — «Комсомольски «луч». Передача дӀахьу Сеневича.
11.00 — Бабаджанян. Соната. Йистельча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Илли вӀашагӀдолавр», «Са хьамсара город», «Сурта дола исказаш», «СССР халкъа артист Юри Ярст» яхача а документальни фильмий программа.
15.55 — «Шахматни школа».
16.25 — «Эрсий къамаьл».
16.55 — «Хьехархочун» яха телевизионни журнал.
17.25 — Оперeи балетеи Новосибирски паччахьалкхен академически театра солисташ дӀаоаьа оперцара Ари а дуэташ а. Новосибирскера оаргдаа.
18.05 — «Миччад шо, турманчаш!»
18.30 — «Къахьегама сийлена хьалхалаттараш».
18.45 — «Тахан дуней тӀа».
19.00 — «Вай адрес — Советски Союз».
19.55 — «АьттӀа сигалес» яхача телевизионни дукхьасерийни художественни фильма премьера. 1-ра серн.
21.00 — «Ха».
21.35 — Александрова цӀерагӀча Советски Эскара наьгийн хьалхарийи иллеи цӀе байракх лелача академически ансамбля концерт. Йистельча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

17.25 — Ленински гвардеи салтий. «Николай Бауман» яха художественни фильм.
18.25 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла».
19.15 — Сийлахь - доккха доттагӀала хьалдаладенна моттигаш.
19.35 — Мультфильм.
19.45 — Социалистически яхьа хьалхалаттараштa дола концерт (нохчий меттала).
20.15 — Телевизионни документальни фильм.
21.00 — Чайковский. Номер 2-гӀа йола квартет.
21.40 — «Июльски денош» яха художественни фильм.

РАДИО

5 АВГУСТ

6.40 — «Юртара Ӏуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — «Къахьегама ...» [illegible] Беседа (гӀалгӀай меттала).
8.25 — Хоамаш.
8.30 — «ГӀишлошьярхо». Радиоочерк (нохчий меттала).
9.45 — Яхьа хьалха (нохчий меттала).
9.15 — «Тхора кхув» яха радиовыпуск (нохчий меттала).
9.30 — «Къона ...» (гӀалгӀай меттала).
16.00 — Передачий программех хаттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — Къаь итт шера — Ленинна... политика» (эрсий меттала).
16.15 — «Хьалхалаттача ...». Концерт (гӀалгӀай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
18.30 — Хоамаш.

6 АВГУСТ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — Дуней халкъашта юкъера обзорени (гӀалгӀай меттала).
9.40 — «Са хьамсара ...» яхача иллей концерт (эрсий меттала).
9.15 — «Ши дуне, шин хьисапера ...». Беседа (эрсий меттала).
9.30 — Спортивни Нохч-ГӀалгӀайче (эрсий меттала).
16.00 — Передачий программех хаттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — Марксизма-ленинизма университет. «КПСС XXVI съезда — ... хьинар вола къахьегаме». Беседа (нохчий меттала).
16.15 — «Хьона да Лакка ...» (нохчий меттала).
16.45 — «Доярках ...», Зарисовка (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
18.30 — Хоамаш.

ДЕША БАХА ЛОВЧАР ТЕРКАМГА!

№ 11 йолча юкъерча городской профессионально-технический училище дӀахкайнаду 1980—1981 дешара шера деша лакха говзалла йола болхлой кийчбара дешархой дӀачуэцаш хилар. Укх профессеех:

штукатур-облицовщик-плиточник;
столяр-гӀишлонхо;
каменщик, болатеи Ӏаьшкабетонии конструкцешта монтаж еш вола монтажник;
облицовщик-плиточник-мозаичник;
болатеи аьшкабетонии конструкцешта монтаж еш вола монтажник;
юрташка гӀишлош хьалъю мастер;
слесарь-сантехник, газосварщик.

Каменщика, 10 класс чакхъьаьккхачун — дешара ха — 1 шу.

Деша дӀанйбу цагий нахи мехкарийи 15 шу даьна а хьы боккхагӀа а балеи 8 класс чакхъьаьккха балеи.

Дешара ха — 3 шу.

Училище чакхъьаьккхараштa юкъера образовани профессии Ӏомаярах дола диплом дӀалу. Училище дешийт мах боацаш. Дешархой кхачанца, обмундированеца, спецбарзкъашца Ӏалашбу. Деша багӀача хана дешархошта производственни практика йолча хана цар баьча балхах 50 процент ахча дӀател.

Городерча транспортаца, машинашкъагӀа, санонетана лелача хана дешархошта льготаш я.

Училище деша вагӀаш яьккха ха къахьегама стажа юкъе йохийт. ТӀехдика дешаш училище чакхъьаьккха диплом ийцараш мехка лакхехьарчa дешара заведенешка деша бохийт боах баь хилара стаж йоацаши деша дӀаотташ телаш йола экзаменаш йоацаши.

Училище деша водачо дӀачуяла еза:
директора цӀерагӀа заявлени;
вахача моттигера справка;
образование хьакъехьара документ;
ваь ха тӀайола тешал е паспорт;
4 фотокарточка (3х4 размер йолаш);
медицински справка.

Документаш дӀачуийду хӀора деша 8 сахьат даьнча денз 16 сахьат даллалца.

Училища адрес: г. Грозный, Старопромысловски район, Катаяна цӀерагӀа керда поселок, Шефски улица, 23.

Автобусаш №№ 4, 8, 28 центральни рынкера «Ташкала» яхача кхаччалца, автобус № 11 «7 линия» яхача кхаччалца.

ХАОТТАМ

Тахан республике а Грозне а хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоапаш, малхбоалехьара секунде 3 — 8 метр сиха мух а болаш. фегара температура республике гӀолла 25 — 30 градус. Грозне 27 — 29 градус йӀовхал а йолаш ха латта тарлу.

Кхоанея ломмеи кхоаллена тӀераювлаш, цхьаццайолча моттигашка кӀеэиг-дукха догӀа а делхаш, бе-беча оагӀонашкахьара секунде 3 — 7 метр мух а болаш, фегара температура буйсашка 16 — 21, деношка 28 — 33 градус йӀовхал а йолаш ха отта мег.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместитела — 9-24-03; бехктокхала секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностеи транспортеи — 9-24-01; юрта бахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-08; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка

СФ00281. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3763.